

**"LUOVASTI EKSYSISSÄ"
– KOKEMUKSIA YHDESSÄKIRJOITTAMISESTA**

Anneli Pirttilä
Kandidaatintutkielma
Kirjoittaminen
Jyväskylän yliopisto
Kevätlukukausi 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto
Tekijä Anneli Pirttilä	
Työn nimi "Luovasti eksyksissä" – Kokemuksia yhdessäkirjoittamisesta	
Oppiaine Kirjoittaminen	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Toukokuu 2021	Sivumäärä 32
Tiivistelmä <p>Kandidaatintutkielmani tavoitteena on selvittää, millaiseksi kirjoittamisen kokemus muodostuu proosatekstin tasaveroisessa yhdessäkirjoittamisessa ja millaisia mahdollisuuksia se tuottaa yksinkirjoittamiseen verrattuna. Yhdessäkirjoittamista tutkin autoetnografian, oman kirjoittamiskokemukseni kuvaamisen ja siitä saatavan työpäiväkirja-aineiston sisällönanalyysin kautta.</p> <p>Tutkielmani perusteella yhdessäkirjoittaminen voi osaltaan edistää "luovaa eksymistä" eli kirjoittamista, jossa tekijät etenevät intuitionsa varassa, improvisoiden. Tällainen eteneminen fiktiivisessä kirjoittamisessa ruokkii divergenttiä ajattelua, joka kirjoittamisessa ilmenee ideoiden runsautena ja uutta luovina ratkaisuina.</p> <p>Yhdessäkirjoittamisella on tuloksieni perusteella edistävä vaikutus kaikkeen kirjoittamiseen ja vahvistaessaan päivittäisen kirjoittamisen rutiineja se lisää tekijän tuotteliaisuutta. Parhaimmillaan yhdessäkirjoittaminen voi edesauttaa flow-tilaa, jossa kirjoittaja pääsee autoteliseen tilaan ja kirjoittaminen on sisäsyntyisesti palkitsevaa.</p> <p>Yhdessäkirjoittaminen luo yhteisöllisyyden kokemusta, joka lujittaa etenkin aloittelevan kirjoittajan hyväksytyksi tulemisen ja kyvykkyyden kokemusta. Kirjoittajille yhdessäkirjoittaminen vahvistaa sosiaalista yhteenkuuluvuutta osana laajempaa kirjoittajayhteisöä.</p> <p>Yhdessäkirjoittamisen onnistuminen edellyttää hyvää vuorovaikutusta ja tekijöiden keskinäisen luottamuksen syntymistä, sillä sekä kirjoittamisprosessin että syntyvän tekstin tekijäisyys on yhteinen. Menestyksellinen yhdessäkirjoittamisen projekti alkaa sopivan kirjoittajakumppanin valinnasta.</p>	
Asiasanat – yhdessäkirjoittaminen, monitekijyys, tekijyys, kirjoittaminen, yhteistyö, luovuus, flow-tila, autoetnografia	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

Sisällysluettelo

1	ALUKSI.....	1
1.1	Yhdessäkirjoittaminen mahdollisuutena	1
1.2	Tutkimukseni tavoitteet	2
2	AUTOETNOGRAFIA TIETEEN JA TAITEEN RAJAPINNASSA	3
2.1	Oma kokemus osana laajempaa kulttuurista kontekstia	3
2.2	Autoetnografia yhdessäkirjoittamisen kokemuksesta	4
3	YHDESSÄKIRJOITTAMISEN AINEISTOSTA AVAUTUVAA	5
3.1	Työpäiväkirja aineistona.....	5
3.2	Vuoropuhelua työpäiväkirjan kanssa.....	7
3.3	Yhdessäkirjoittamisen työprosessi.....	8
3.3.1	Kirjoittamisen työskentelytavat.....	8
3.3.2	Tekstin rakenteen ja sisällön kirjoittaminen.....	11
3.4	Kirjoittamisen tunteet	14
3.4.1	Kirjoittamisen ilo ja flow-tila	14
3.4.2	Yhteisöllisyyden kokemus.....	16
4	TULOSTEN JA JOHTOPÄÄTÖSTEN AIKA	18
	Lähteet.....	21
	LIITE 1.....	24

1 ALUKSI

1.1 Yhdessäkirjoittaminen mahdollisuutena

Kirjoittajaopintoja aloittaessani käsitykseni itsestäni kirjoittajana ja laajemminkin tekijyydestä fiktiivisessä kirjoittamisessa perustuu romanttiseen kirjoittajakäsitykseen. Motivaationi kirjoittamiseen lähtee oman ilmaisuni ja ”ääneni” etsimisestä, enkä usko, että tekstini ääreen muita kirjoittajia mahtuisi. Huomaan pian, että yhtäläiset odotukset ja samanlainen käsitys on myös monilla muilla kirjoittamisen opiskelijoilla. Samanlaisen ilmiön aloittavien opiskelijoiden tehtävissä tunnistaa myös Ekström (2008, 211; 2018, 150-151) pohtiessaan tekijyyttä kirjoittajakoulutuksessa ja aloittavien opiskelijoiden käsityksiä myyttisestä kirjailijakuvasta.

Stillinger (1991, 183) huomauttaa, että romanttinen kirjailijakäsitys kirjoittajasta myyttisenä, yksinäisenä tekijänä on niin laajalle levinnyt, että se on liki universaali. Vaikka monitekijyydestä on erinomaisia esimerkkejä runouden, proosan ja erityisesti draaman kirjoittamisessa pitkältä ajanjaksolta (Stillinger 1991, 25-181; Kuusela 2015, 103; Sawyer 2012, 326-328), siitä huolimatta kirjallisten teosten kustantamisessa yksintekijyys on normi ja monitekijyys poikkeus. Stillinger (1991, 183) kysyy, onko täydellinen yksitekijyys edes mahdollista.

Sharples (1998, 168-186) tuo keskusteluun soraäänänen muistuttamalla, että monitekijyydessä voi olla useita esteitä, jotka tekevät kirjoittamisen monimutkaiseksi ja ristiriitojen ratkaisemista vaativaksi askareeksi. Sharples analysoi yhdessäkirjoittamisen työmenetelmiä, mutta hän näkee monitekijyyden pääasiassa ongelmallisena. Hänen mukaansa yhteiskirjoittamisen pulmia siedetään paremmin tieteellisessä kirjoittamisessa.

Kuuselan (2015, 103, 131) mukaan kulttuurituotteiden ja -palvelujen kaupalliset sovellukset sekä digitalisaatio vauhdittavat muutosta myös perinteisillä taiteen aloilla kuten kuvataiteessa tai kaunokirjallisuudessa. Kuusela esittää useita ulkomaisia esimerkkejä (2015, 109-125) yhdessäkirjoittamisesta, jossa tekijät osallistuvat tasaveroisesti kirjoittamisprosessiin. Kuuskorpi (2017, 201-233) esittelee monia suomalaisia esimerkkejä yhdessä kirjoitetuista teoksista ja käyttää aineistonaan kirjoittajahaastatteluja, tulkitsee

niiden avulla ilmiötä ja pohdiskelee yhdessäkirjoittamista kollektiivisena luovana prosessina.

Monitekijyys ilmiönä on kiinnostanut minua opintojeni alusta saakka, sillä työssäni toimin tuotteliaimmin ja luovimmin nimenomaan ryhmässä. Saan ideani ja käyttövoimani itseni ulkopuolelta, en niinkään sisäisestä pohdiskelusta. Lisäksi tieteellisessä kirjoittamisessa, tietokirjoittamisessa ja journalistiikassa minulla on kokemusta hyvin sujuneesta yhdessäkirjoittamisesta, jossa lopputulos on ollut enemmän kuin osiensa summa. Kirjoittamisen opintojeni aikana olen kokenut, että luottamukseen perustuvassa suhteessa palautetyöskentely kirjoittajakollegan kanssa on parhaimmillaan lähestynyt yhdessäkirjoittamista. Myös kirjoittamisen opiskelijoiden muodostamaan yhteisöön kuuluminen on vahvistanut kirjoittamistani ja sen muodostumista päivittäiseksi työskentelyksi.

Yhdessäkirjoittamisessa minua askarruttaa, onko fiktiivisen kirjoittajan työprosessissa tekijöitä, jotka ovat mahdollisia esteitä tai hidasteita. Kiinnostavaa on myös, miten nämä pulmat olisivat ratkaistavissa vai osoittautuisivatko ne ylitsepääsemättömiksi.

1.2 Tutkimukseni tavoitteet

Tässä kandidaatintyössä tutkimuskysymykseni on, *millaiseksi kirjoittamisen kokemus muodostuu yhdessäkirjoittamisessa*. Tutkimukseni lähtökohta on toiveikkuus. Haen ratkaisuja, en halua piehtaroida pulmissa muuten kuin ulospääsyä etsiäkseni. Tutkimuskysymykseni purkautuu seuraaviin uteliaisuuttani herättäviin alakysymyksiin:

- Miten kirjoittamiseni etenee luovana prosessina, kun tasaveroisesti osallistuvia tekijöitä on enemmän kuin yksi?
- Millaisia työskentelytapoja löydän yhdessäkirjoittamisessa?
- Kohtaanko kirjoittamisprosessin eri vaiheissa vaikeuksia sovittaa yhteen omaa kirjoittamistani yhdessäkirjoittamiseen ja miten ratkaisen mahdolliset pulmat?
- Tarjoaako yhdessäkirjoittaminen etuja yksinkirjoittamiseeni verrattuna?

Yhdessäkirjoittamisella tässä tutkielmassa tarkoitan Kuuselan (2015, 106-108) esittämän taksonomian mukaista tietoista yhdessäkirjoittamista, jossa kirjoittajat

osallistuvat tasaveroisina ja täysin kokonaisuudesta tietoisina tekijöinä projektiin. Kuuselan (2015, 109) mukaan tällainen yhdessäkirjoittaminen edustaa vaativinta ja harvinaisinta yhteistyön muotoa. Tutkielman ulkopuolelle rajaan myötävaikuttavan yhdessäkirjoittamisen (Kuusela 2015, 121-125) kuten esimerkiksi tekstin toimittamisen tai merkittävästi tekstin sisältöön vaikuttavan palautteen antamisen.

2 AUTOETNOGRAFIA TIETEEN JA TAITEEN RAJAPINNASSA

2.1 Oma kokemus osana laajempaa kulttuurista kontekstia

Yhdessäkirjoittamisen ilmiötä on mahdollista lähestyä vain laadullisen tutkimuksen menetelmin, sillä tavoite on tulkitseminen ja ymmärtäminen, ei kvantitatiiviselle tutkimukselle ominainen kausaalisuhteiden löytäminen. Tutkimukseni lähtökohta on Laineen (2018, 29-31) esittämän määrittelyn mukaisesti fenomenologinen. Haluan tutkia sitä, mikä yhteiskirjoittamisessa ilmenee koettuna, elettyinä maailmana ja minulle itselleni osana tuota maailma, jossa elän ja jota itse rakennan. Laineen (2018, 31-32) mukaan fenomenologiassa yksilön näkökulma korostuu, koska vain yksilöt kokevat ja luovat yhteisöissään merkitysisältöjä, jonka vuoksi jokaisen yksilön kokemuksen tutkimus voi paljastaa jotakin yleisempää tutkittavasta ilmiöstä.

Kuuskorpi (2017, 201-233) lähestyy yhdessäkirjoittamista kaksoishermeneutiikan keinoin kyselytutkimuksella ja tulkitsemalla siitä saatuja tietoja kirjoittajien tulkinnoista yhdessäkirjoittamisen kokemuksistaan. Voisin tietysti tutkia yhdessäkirjoittamista toisten kirjoittajien kokemuksen kautta, mutta valmista aineistoa on aika vähän käytettävissä, eikä ilmiöstä löydy kovin paljon tutkimuskirjallisuuttakaan. Pohdin, että yhdessäkirjoittamisen prosessin tutkimisessa on mahdollista päästä vielä lähemmäs ilmiön ymmärtämistä tutkimalla kirjoittajan, yksilön omia henkilökohtaisia kokemuksia autoetnografisella tutkimusotteella. Yhdessäkirjoittaminen ilmiönä tuntuu alusta saakka kutsuvan minua autenttisinta mahdollista tietoa tarjoavaan oman kokemukseni tutkimiseen. Passiivista ja kolmannesta persoonasta minun on siirryttävä ensimmäiseen. Tutkimuskysymysten ”kirjoittaja” olen minä. Minä osana isompaa kulttuurista kirjoittajien yhteisöä.

Ellis (2013, 10) korostaa, että autoetnografia ei ole ainoastaan maailmasta tietämistä, vaan siitä on tullut tapa olla maailmassa. Tapa, joka edellyttää elämistä tietoisesti, emotionaalisesti ja reflektoiden. Autoetnografiassa ei siis Ellisin mukaan ainoastaan tutkita olemistamme, vaan tutkitaan, miksi ajattelemme, toimimme ja tunnemme niin kuin teemme. Juuri tästä syystä autoetnografia sopii erityisen hyvin kirjoittamisen tutkimukseen, sillä mielenkiinnon kohteena olevat ilmiöt ovat tieteen ja taiteen rajapinnalla. Valkeapää (2012, 80) puhuu taiteellisesta ajattelusta autoetnografisena näkökulmana, joka kutsuu vastaanottamaan tutkimustietoa antautumalla ja avautumalla tutkittavalle maailmalle. Valkeapään mukaan autoetnografinen lähestymistapa vaatii tutkijalta rohkeutta olla lähellä ja kietoutua ilmiöihin.

Tienarin ja Kiriakoksen (2020, 282-294) mukaan autoetnografian avulla on mahdollista kuvata sellaista, mistä on vaikeaa puhua ja mistä yleensä vaietaan. Myös Uotinen (2010, 88) pitää autoetnografian suurimpana etuna sen kykyä tarjota välineitä sellaisen pohdintaan, jota on suorastaan mahdotonta lähestyä haastatellen tai havainnoiden tai tutkia ilmiöitä, jotka ovat arkisuutensa tai toistuvuutensa vuoksi muuttuneet näkyvämmiksi.

Autoetnografian valitessani voin olettaa pääseväni lähemmäs autenttisia kirjoittamisen tai yhdessäkirjoittamisen kokemuksia, joiden sanoittaminen on monille kirjoittajille, ainakin minulle itselleni vaikeaa. Autoetnografian huolellisella toteuttamisella on mahdollista tuottaa myös laajempaa ymmärtämistä kirjoittajayhteisössä. Kaikille autoetnografioille yhteinen piirre on oman kokemuksen käyttäminen kulttuurisen kokemuksen tutkimiseen tai arvioimiseen (Holman, Adams & Ellis 2012, 22-25).

Bochner (2013, 53-54) sanoo, että autoetnografia on paitsi kokemuksen tutkintaa, myös tarinankerrontaa. Autoetnografian kirjoittajan taakka on hänen mukaansa löytää merkityksiä kokemuksesta ja muistoista, miltä tuntui silloin ja miltä tuntuu nyt. Kaikki oman kokemuksen tulkinta ei ole autoetnografista. Omaelämäkerrasta autoetnografian erottaa se, että tutkiminen sidotaan yleisiin kulttuurisiin ilmiöihin ja käytänteisiin.

2.2 Autoetnografia yhdessäkirjoittamisen kokemuksesta

Tutkimusaineiston hankkimiseksi aloitan elokuussa 2020 kirjoittamisen opinnoissa tapaamani kirjoittajakollegani kanssa kirjoittamisprojektin, jossa kokeilemme fiktiivisen

tekstin kirjoittamista yhdessä tietoisena ja tasaveroisena kirjoittamisen periaatteiden mukaisesti. Autoetnografian tutkimusaineistoksi muodostuu kirjoittamisprojektin aikana kirjoittamani työpäiväkirja, johon päiväkirjamerkintöjen lisäksi talletan projektiin liittyvän sähköpostikirjeenvaihdon.

Autoetnografialle ominaiseen tapaan tutkimukseni on aineistolähtöinen. Aineistoa analysoin laadullisen sisällönanalyysin avulla pyrkimyksenäni ymmärtää, mitä yhdessäkirjoittamisen prosessissa tapahtuu. Käyn autoetnografialle tyypillistä, kehämäistä liikettä aineiston ja tulkintani välillä pyrkien erottamaan yhteiskirjoittamisen kannalta relevantteja kokonaisuuksia (Tuomi & Sarajärvi 2018, 114-115, 140-146) analyysini ja tuloksena syntyvän synteessin perustaksi. Aineistoa analysoidessani sidon oman kokemukseni kuvausta ja reflektointia luovan prosessin ja luovuuden tutkimuksen teoreettiseen kontekstiin sekä yhdessäkirjoittamisesta tehtyyn tutkimukseen.

Fenomenologisen lähtökohdan mukaisesti määrittelen tässä tutkimuksessa kokemuksen yksilölliseksi, siis tässä tapauksessa omaksi kirjoittamiseen liittyväksi tajunnalliseksi toiminnakseni, jossa pyrin ensimmäisessä vaiheessa elävän kirjoittamiseeni ja sen tapahtumiin kiinnittyvän tiedollisen ja myös sanoittamattoman elämyksen, tunteideni, mielialani ja olotilani havainnoimiseen ja merkityksien löytämiseen. Toisessa vaiheessa pyrkimykseni on sanallistaa ja sen avulla käsitteellistää kokemustani siten, että pystyn itse ymmärtämään sen ja jakamaan myös muille. (Tökkäri 2018, 66-67, 80-81.)

3 YHDESSÄKIRJOITTAMISEN AINEISTOSTA AVAUTUVAA

3.1 Työpäiväkirja aineistona

Oma kokemus ei antaudu helposti tutkimuksen kohteeksi. Voidakseni kertoa jotakin muutakin kuin muistoihin ja katkelmiin perustuvan tarinan omasta yhdessäkirjoittamisen kokemuksestani, minun on pitäydettävä tiukasti kokemuksen sanallistavassa työpäiväkirjassani. Kun kirjoittamisprosessi on päättynyt, odotan banaanikarpäsiä ennen kuin aloitan päiväkirjamerkintöjeni ääressä. Annan kokemuksen laskeutua, ja sitten palaan kuin etsien lumeen jättämiäni jalanjälkiä ja tulkiten kulkemaani reittiä.

Joudun harhailemaan maastossa jonkin aikaa ennen kuin pystyn hahmottamaan jälkeni. Kirjoittamisen jättämät painaumat ovat minun, mutta olen etääntynyt niistä kirjoittamisen päätyttyä. Lopulta huomaan, että vain etäältä voi nähdä tarkasti.

Työpäiväkirja ja sen sisällönanalyysi tarjoavat tutkimukseeni autenttista mahdollista aineistoa siitä, mitä yhteisen kirjoittamisprosessin aikana todellisuudessa tapahtui. Työpäiväkirja antaa minulle mahdollisuuden pysähtyä omaan kokemukseeni, voin erottaa siitä merkityksellisiä asioita käymällä vuoropuhelua oman kokemukseni kuvauksen kanssa.

Jo syksyllä projektia aloittaessani päätin, että teen työpäiväkirjaan vain yhdessäkirjoittamista koskevia merkintöjä, en kirjaa siihen liittymättömiä omaelämäkerrallisia tapahtumia tai opinnäytetyön etenemiseen liittyviä asioita. Työpäiväkirjan avatessani huomaan, että aineisto on rajatusta näkökulmastaan huolimatta tarina kirjoittajan elämästäni koronatalvelta 2020-2021. Työpäiväkirjaan on kertynyt kaikkiaan 31 sivua. Aineistoa on kaikkiaan 39 päivältä, merkinnät alkavat 10. elokuuta 2020 ja päättyvät 20. tammikuuta 2021. Merkintöjä on lukumääräisesti eniten lokakuun ja joulukuun välisenä aikana, jolloin proosan yhteiskirjoittamisemme oli vauhdikkaimmillaan.

Tuomi ja Sarajärvi (2018, 104-107) tähdentävät aineiston äärellä tehtävien valintojen tärkeyttä. On päätettävä, mikä on kiinnostavaa ja keskityttävä siihen. Perkaan aineistosta esiin yhteiskirjoittamisen tutkimusongelmani kannalta merkitykselliset asiat. Tyypistän ja jätän syrjään seikat, jotka eivät tarjoa vastauksia tutkimaani asiaan. Merkitsen aineistoon analyysiin jäävät kohdat, jotka luokittelen eri aihepiirien mukaan kategorioihin ja merkitsen värikoodeilla. Karsinnan jälkeen tekstiä jää analyysia varten 22 sivua.

Tuomen ja Sarajärven (2018, 113) mukaan aineistolähtöisessä analyysissä on kyse keksimisen logiikasta, sillä ei ole mitään sellaisia tieteellistä metodologiaa, joka takaisi totuuden etsinnän menestyksen. Minusta itsestäni pitäisi löytyä tarvittava viisaus ja kyky nähdä. Aineistooni kätkeytyy vastaus tutkimuskysymykseeni, ja minun on kyettävä se sieltä nostamaan.

Keksimisen logiikassa minua tuuppaa eteenpäin luovuuden tutkimuksessa kertynyt teoria, jonka kanssa keskustelen samaan aikaan aineistoni kanssa. Etsin oman

yksityisen kokemukseni sidoksia laajempaan kulttuuriseen kontekstiin, käyn keskustelua myös kirjoittamisen tutkimuksen ja kirjailijoiden omista kokemuksistaan kertovien julkaisujen kanssa. Haluan tietää, olenko yksin vai onko joku muu tuntenut ja tietänyt saman kuin minä.

Csikszentmihályin (1992/2002, 54, 67-68; 1996/2013, 23-50, 237-264) kehittämä flow-käsite ja hänen pohdintansa luovuudesta yksilöllisenä, mutta myös systeemisenä ilmiönä on tämän tutkielman keskeistä teoreettista taustaa. Yhdessäkirjoittamisen kannalta erityisen kiinnostava on Sawyerin (2012, 231-248, 319-335) luovuuden sosiokulttuurinen näkökulma ja kirjoittamisen luovuus sekä yksilön että ryhmän näkökulmasta. Myös Glăveanu (2014, 41, 53) pohdiskelee luovuuden kulttuurista ulottuvuutta ja hänen mukaansa luovuus on olemassa vain suhteessa vakiintuneeseen kulttuuriin kokonaisuuteen.

Taustalla väijyvässä teoreettisessa tiedossa ei ole kohdallani niinkään kysymys teoriaohjaavasta analyysistä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109) kuin sen tosiasian tunnistamisesta, että oma aikaisempi tietämykseni, omat skeemani vääjäämättä vaikuttavat keksimisen logiikkaani aineiston äärellä. Teoriaohjauksen välttämiseksi yhteiskirjoittamisen aikana sidoin käteni selän taakse välttääkseni teorian vaikutukset. Vasta valmiin työpäiväkirja-aineiston äärellä kirjoittamisprojektin päätyttyä etsin tieteellisestä tutkimuksesta ja muiden kokemuksista yhtymäkohtia omiini.

3.2 Vuoropuhelua työpäiväkirjan kanssa

Ryhtyessäni keskustelemaan työpäiväkirjani kanssa pidän kirkkaana mielessäni tutkimuskysymykseni: Millaisia vastauksia aineistosta on löydettävissä kirjoittamisen kokemuksestani yhdessäkirjoittamisessa, mitä se kertoo löytämistäni työskentelyta-voista tai ratkaisuista yhdessäkirjoittamisen mahdollisiin vaikeuksiin?

Työpäiväkirjan aineistossa tekemästäni aihepiiriluokituksesta tuntuu löytyvän yhteisiä nimittäjiä ja värikoodeilla tekemäni luokittelut lukuisiin eri kategorioihin alkavat pelkistyä usean analysointikierroksen jälkeen kirjoittamiskokemukseni isoiksi kokonaisuuksiksi. Aineistossani tarpoessa tämä on kandidaatintutkimukseni vaikein vaihe. Olenko likinäköinen varvikkoon takertuja vai osaanko erottaa olennaiset ja

merkitykselliset kokonaisuudet? Huomaan, että tutkimusongelmani kannalta aineistossa erottuu kaksi aihepiiriä. Kummassakin osa tekemistäni merkinnöistä on kuvailevia, osa kokemuksiani refleктоivia merkintöjä.

Toiminnan kokemuksia eli tapahtumia ja työprosessia kuvaavia ja refleктоivia merkintöjä kertyy päiväkirjani jokaiselle päivälle ja niitä on kaikkiaan 39 kappaletta. Ne kertovat kirjoittamisprojektin kulusta, työskentelytavoista ja kirjoittamiseen liittyvistä käytännöistä ja ratkaisuista. *Tunnekokemuksia* kuvaavat ja refleктоivat merkinnät sanallistavat omia tunnereaktioitani kirjoittamisen ja siihen liittyvän vuorovaikutuksen eri vaiheissa. Niitä on kaikkiaan 28 kappaletta. Kuvailevia merkintöjä aineistossa on 50 ja refleктоivia merkintöjä 17 kappaletta.

Edellä mainitut kaksi kokonaisuutta, *yhdessäkirjoittamisen työprosessi* sekä *kirjoittamisen tunteet* ovat aineistostani nostamani teemat. Seuraavissa alaluvuissa 3.3 ja 3.4 käsittelem teemoja käyden vuoropuhelua työpäiväkirjani kanssa sieltä joitakin huomioitani selventäviä sitaatteja poimien. Lisäksi pohdiskelen teemoista esille nousevaa laajempaan kontekstiin sitoen.

3.3 Yhdessäkirjoittamisen työprosessi

Yhdessäkirjoittamisen tapahtumia ja työprosesseja koskevia merkintöjä on 39 kappaletta ja niissä erottuu työpäiväkirja-aineistossa kahden tyyppisiä sisältöjä:

- Kirjoittamisen *työskentelytapoihin* eli työskentelyn kulkuun ja tekstin muokkaamiseen, kirjoittamisen rutiineihin, työnjakoon ja koordinointiin liittyvät merkinnät.
- *Tekstin rakenteeseen* - tarinaan, juoneen ja henkilöhahmoihin – sekä *sisältöön* eli aiheisiin ja teemaan liittyvät merkinnät, jotka kertovat, *miten* ja *mistä* kirjoitamme.

3.3.1 Kirjoittamisen työskentelytavat

Työskentelytapoihin liittyviä merkintöjä aineistossa on 12. Elokuussa työpäiväkirjaan tekemäni merkinnät kertovat työskentelyrutiineista ja työnjaosta sopimisesta. Alussa suunnittelemme tapaamisia, mutta pandemia karsii tämän työskentelyvaihtoehdon. Työpäiväkirjaani olen kirjannut ideoinnistanne:

”Sujuisiko siten, että kumpikin valitsisi yhden tai useamman henkilön, jonka aivoilla ajattelisi ja kommunikoi toisen kanssa, joka ”omistaisi” omat henkilönsä...Miten toimisi chatin kaltainen työskentelytapa tekstin dialogin luomisessa, jossa kumpikin ”puhuisi” sisäistämänsä romaanin tai novellin hahmon äänellä.” (Sähköpostikirjeenvaihto 21.8.2020)

Arjen työkuorman ja muiden töiden aikataulujen vuoksi joudumme luopumaan innovatiivisista ajatuksistamme ja pelkistämään työskentelyn sellaiseksi, että pystymme kirjoittamaan omassa rytmisämme. Työpäiväkirjaani lukiessa mietin, että kokeilumme jää tältä osin vajaaksi, sillä en löydä sieltä vastauksia siihen, miten kekseliäämmät työskentelytavat olisivat toimineet. Tunnistan tämän aineistoni heikkoudeksi luukiessani Revon (2010, 62-85) sekä Lappalaisen ja Leinosen (2018, 163-178) kokemuksia yhteiskirjoittamisen kokemuksistaan, joissa tekstiä tuotetaan limittäin ja lomittain, jakaen vastuuta eri näkökulmahenkilöiden tai kohtausten kirjoittamisesta. Tutkielmani tuottaa siis kokemustietoa vain yhdestä yhteiskirjoittamisen työskentelytavasta, työpäiväkirjani muistuttaa minua sisältöä penkoessani.

Päädymme käytännön syistä kirjoittamaan vuorotellen siten, että aloitusvuoron saanut kirjoittaa haluamansa määrän tekstiä ja lähettää sen sitten toiselle sähköpostilla. Toinen jatkaa ja editoi toisen kirjoittamaa tekstiä omaan jatkotekstiinsä sopivaksi. Sharples (1999, 170-171) kuvaa kolmea yhdessäkirjoittamisen tapaa, joista yksinkertaisimmassa sovitaan alussa työnjaosta, toisessa kirjoitetaan peräkkäisissä jaksoissa ja kolmannessa vuorovaikutteisesti ideoiden ja samaa tekstiä yhdessä muokaten. Valitsemamme tapa sijoittuu lähimmäs peräkkäistä kirjoittamista, mutta siinä on myös vuorovaikutteisia piirteitä, koska iteroimme tekstiä eri kirjoittamiskierroksilla vapaasti toinen toisemme tekstiä muokaten.

Työpäiväkirjastani näen, miten yhteisen tekstimme työstäminen pääsee vauhtiin lokaan alussa ja jo alkuvaiheen merkinnöissä havaitsen yhdessäkirjoittamisen ja valitsemamme työskentelytavan ensimmäisen hyödyn yksinkirjoittamiseeni verrattuna. Kun yksinkirjoittamisessa olen hankkinut palautetta luottolukijoilta erikseen tekstin valmistuttua, työpäiväkirjani merkinnöistä huomaa kirjoittamisprosessin kuluessa, että palauteprosessi ja tekstin jatkuva muokkaaminen on yhdessäkirjoittamiseemme sisäänrakennettuna. Annamme toisillemme vapaan muokkausosoikeuden:

”Samalla kun ”kirjoittamisvuorossa” oleva kirjoittaa jatkoa, hän voisi myös editoida tai antaa palautetta, kumman katsoo parhaimmaksi, edellä olevasta tekstistä. Ihan reilulla kädellä mielellään. Palaute juoksisi näin jatkuvana kirjoittamisen työprosessissamme, ikään kuin sisään maistuna.” (Työpäiväkirja 17.10.2020)

Yhdessäkirjoittamisessamme palauteprosessi menee syvemmälle kuin yksinkirjoittamisessa. Omissa teksteissäni voin päättää, mitä palautetta otan huomioon ja miten toteutan muutokset. Yhdessäkirjoittamisen työprosessissa päätökset syntyvät tai ne tehdään yhdessä. Kirjoittajana luovun autonomiastani ja tekstin omistajuudesta. Tekstistä tulee aidosti yhteinen:

”Yhdessä olimme harvinaisen samaa mieltä, että tekijyys ja tekstin ”omistajuus” on yhdessäkirjoittamisessa yksi. Siis työstämme samaa tekstiä, josta ei käsittelyn jäljiltä voi nähdä (kenties emme itsekään enää pysty hahmottamaan), kumpi on kirjoittanut minkäkin kohdan.”(Työpäiväkirja 22.10.2020)

Työpäiväkirjani kertoo minulle, että valitsemamme työskentelytapa ajautuu pulmiin kaksi kuukautta intensiivisen kirjoittamisrupeaman alkamisen jälkeen. Tekstin viimeistely vaatii koordinoimista ja vuorovaikutteista keskustelua. Joulukuun alussa muutamme työtapaamme:

”Tähän mennessä olemme kirjoittaneet tekstiin jatkoa improvisoiden...Miten kauan voimme edetä ulapalla ajattelematta rantoja ollenkaan... Nyt pitäisi löytää työtapa, jolla saadaan novellin tiiviin muodon vaativa kaari ja loppuratkaisu.”(Työpäiväkirja 8.12.2020)

Vaadittava yhteensovittaminen tuntuu merkinnöistäni päätellen sujuvan yllättävän notkeasti. Työprosessin päättyessä huomaan suhtautuvani yhteiseen tekstiimme kaajoamiseen avoimesti ja pidäkkeittä:

”...intohimoni tekstin korjaamisedotuksiin ei ole samanlainen ja hyväksyn korjausedotuksia helposti, helpommin kuin yksin kirjoittamaani tekstiin. Periaatteessa tämä saattaa olla hyväkin juttu lopputuloksen kannalta.” (Työpäiväkirja 8.1.2021)

Vaikka keskinäinen palauteprosessi ja vapaus toisen tekstin muokkaamiseen sisältyy työprosessiimme, päätämme pyytää kahdelta ulkopuoliselta luottolukijalta palautetta joulukuussa, kun pidämme itse tekstiämme valmiina. Lukijat eivät erota vuorotellen kirjoittamamme tekstin saumakohtia:

”N.N. kirjoittaa, että novelli oli yhtenäinen teksti eikä siinä näkynyt kahden kirjoittajan jälkeä. Jos siis ei siis olisi tiennyt, että kirjoittajia on kaksi, olisi voinut luulla yhdeksi. Hän tunnistaa tekstissä myös minun tyyliäni, joten täysin kirjoittajat eivät ole muotoutuneet uudeksi kollektiiviseksi kirjoittajaksi. Ainakin jotakin minusta ja varmaan meistä molemmista on läsnä tekstissä.”(Työpäiväkirja 22.12.2020)

Lappalainen ja Leinonen (2018, 177) toteavat yhteistyömetodinsa ytimeksi, että teksti on valmis silloin, kun se tuntuu jonkun kolmannen tekemältä. Kun arvioin projektin päätyttyä koko työpäiväkirjani sisältämää kertomusta tapausten kulusta, minusta näyttää, että tekemämme päätös avoimuudesta ja vapaudesta toisen tekstin

rajoittamattomaan muokkaamisen on ollut oikea. Minä ja sinä on yhdessä hän, kolmas kirjoittaja.

Työpäiväkirjani tammikuun merkintöjä lukiessa ja kirjoittamiani muistiinpanoja jälkikäteen arvioidessa pohdin yhdessäkirjoittamisen työprosessin pulmatilanteita. Käsitellen niitä aineistossani yllättävän vähän, työskentelytapaa koskevia kielteisiä merkintöjä ei tahdo löytyä ollenkaan, mutta yhden havainnon kirjaan:

”Kymmenkunta sivua ja liki kolme kuukautta. Tekstin työstäminen vuorotellen ja rytmittäminen arkeen vaatii paljon enemmän aikaa kuin itsenäinen tekeminen.” (Työpäiväkirja 8.1.2021)

Tutkimukseni lähtökohta toiveikkuus ja optimismiin kallistuva temperamenttini on kenties vaikuttanut kokemukseeni. En ole merkinnyt muistiin kielteistä, sillä en sitä lähtenyt etsimään. Työpäiväkirjani havaintoja arvioidessa vertaan omaa kokemustani Lappalaisen ja Leinosen (2018, 166-167) kertomukseen kirjoitusprosessistaan ja sen palaute- ja muokkau skierroksista tai oman yksinkirjoittamiseni kokemuksiin, jolloin projektiin käytetty aika alkaa tuntua, jos ei lyhyemmältä, niin peräti samanpituiselta.

3.3.2 Tekstin rakenteen ja sisällön kirjoittaminen

Tekstin rakenteen syntymiseen ja sisällön kirjoittamiseen liittyviä merkintöjä työpäiväkirjassani on lukumääräisesti paljon, kaikkiaan 27. Niistä on luettavissa, että aloittaminen tapahtumasta, tilanteesta ja sen synnyttämästä mielikuvasta tuntuu minulle ja kirjoittajaparilleni intuitiivisesti parhaalta etenemisvaihtoehdolta niin elo-syyskuussa tehdyissä merkinnöissä kuin myös tammikuussa kirjoittamisen päätyttyä. Kun tekstimme on valmis, tiivistän kokemukseni:

”Olen samaa mieltä kuin alussa, että miettimällä juonen etukäteen emme olisi jouluun mennessä päässeet puusta pitkään. Novelli olisi jäykistynyt lähtötelineisiinsä ja tekstistä olisi jäänyt puuttumaan kaikki se lento, joka siihen tulvahti improvisaatiolla.” (Työpäiväkirja 8.1.2021)

Rauma (2017, 68-70) erottaa kaksi tapaa proosatekstin luomiseen. Teoksen rakenne ja sisältö voidaan joko suunnitella hyvin yksityiskohtaisesti etukäteen tai työskennellä intuitiivisesti siten, että rakenne ja sisältö syntyy kirjoittamisprosessin myötä. Luovuuden kognitiivisia prosesseja ja rakenteita tutkineet Finke, Ward ja Smith (1996, 203-204) erottavat luovassa kirjoittamisessa kaksi etenemistapaa. Joko ideat kehitetään mahdollisimman selkeiksi ennen kuin ryhdytään kirjoittamaan tai kirjoitetaan ideat tekstiksi sitä mukaa kuin ne nousevat kirjoittamisen kuluessa. Jälkimmäisessä vaihtoehdossa

heidän mukaansa kirjoittamisen kuluessa esiin voi nousta uusia mahdollisuuksia ja oivaltavia tulkintoja, jotka kirjoittajalta etukäteen ideoita lukitessa voi jäädä huomaamatta. Samoin Neale (2020, 12) summaa kirjailijahaastattelujensa tulosta kertomalla, miten luovassa työssä kirjoitetaan usein pelotta ja pidäkkeettä, tietämättä lopullista suuntaa, jolloin oleellista on pidättäytyä editoimasta liian varhain.

Työpäiväkirjani syyskuun merkinnät kertovat minulle, miten kirjoittajakumppanini kanssa päätämme luopua etukäteissuunnittelusta. Etenemistämme kuvaan samoilemiseksi. Olemme ”luovasti eksyksissä”:

”Hylkäämme kaikki järjestelmälliset yritykset ja päätämme ryhtyä kirjoittamaan samoilemalla ja eksymällä, vähän samaan tapaan kuin Chaplin ohjasi elokuvia. Aloitetaan tilanteesta ja tapahtumista ja katsotaan, mihin se johtaa... Tuntuu suorastaan mielikuvitusta kutkuttavalta tilanteelta... Lähtee kuin elämä yleensä. Emme tiedä, mitä tapahtuu ennen kuin tapahtuu.” (Työpäiväkirja 18.9.2020)

Solnit (2017, 3-25) kirjoittaa esseessään eksymisen välttämättömyydestä, jos aikomuksena on avata ovia pimeään ja tuntemattomaan. Solnitin mukaan eksyminen on täydellistä läsnäoloa, uhkeaa antautumista tuntemattoman vietäväksi. Hänen eksymisen periaatteestaan on lumoutunut myös Venho (2017), jonka mukaan runo ”alkaa siitä kulkemisesta, jossa en tiedä, mitä etsin, mutta olen altis löytämään”. Neale (2020, 2) on toimittamassaan teoksessa haastatellut kahtakymmentä kirjailijaa ja kysyy niistä laatimassaan yhteenvedossa, tehdäänkö tarinat vai löydetäänkö ne. Saarikoskella (1980) on vastaus. Hän vertaa runojen kirjoittamista sienien poimimiseen ja sanoo, että ”hyvä runoilija ei tee runoja, vaan etsii niitä”.

Tarinan aloittaminen siten, että sen enempää loppu kuin aihe tai teema eivät ole selvillä, on minulle poikkeuksellinen toimintatapa. Pohdiskelen poikkeamista totutuista tavoistani työpäiväkirjassani:

”Yksin kirjoittaessani usein hahmottelen päässäni idean valmiimmaksi kuin tässä yhdessä kirjoittamisen hankkeessa. Yksin kirjoittaessa kirjoittamaan ryhtyessäni olen työstänyt juonta keskeistä juonen taustalla olevan tason viestiä valmiimmaksi kuin yhteisessä hankkeessa.” (Työpäiväkirja 17.10.2020)

”Luova eksyminen” näyttäytyy merkinnöissäni raikkaana ja vapauttavana oppimiskokemuksena:

”Kirjoittaessani ensimmäistä tekstinpätkeä, huomaan, kuinka teksti purkautuu huolettomammin kuin yleensä novellia kirjoittaessani. Tunnen olevani vapaampi perfektionismista ja jatkuvasta hiomisen vaateesta. Kirjoittaessani minulta puuttuu täydellinen autonomia, mutta

samalla puuttuu myös täydellinen vastuu. Tiedän, että viimeistely tehdään yhdessä ja kirjoittaminen on spontaanimpaa. Teksti ei ole minun, se on meidän.” (Työpäiväkirja 17.10.2020)

Luen työpäiväkirjani merkintöjä loka-joulukuun ajalta ja havaitsen, miten tekstin rakenne, tarina ja juoni sekä henkilöt kehkeytyvät kuudella kirjoittamiskierroksella ja joulukuussa kahdella rankasti editoivalla kirjoittamiskierroksella. Ne löytyvät, niitä ei tehdä. Juoni, tarinat ja henkilöt etsiytyvät tekstiin omasta kokemusmaailmastani. Lokakuun lopussa pohdiskelen, aiheuttaako erilainen taustamme pulmia. Tunteeko kirjoittajakollegani samoin kuin minä? Aprikoin asiaan liittyvää vaikeutta:

”Toivottavasti hän pitää synnyttämästäni naisesta. Tunteeko hän empatiaa niin kuin minä?” (Työpäiväkirja 22.10.2020)

Työn edetessä kirjoitan työpäiväkirjaani havaintoja siitä, että elämästämme löytyy riittävästi samankaltaisuuksia, jotta kirjoittajakumppanuus toimii. Kokemustaustan yhtäläisyydet nousevat esiin:

”Teksti on alkanut elää ja minulle tulee siitä läsnäolon tunne...”Vaalea kivilattia oli ryvettynyt liian aikaisin kylvetyn suolan ja soran samentamaan sadeveteen.” ... Voin tuntea kosteiden vaatteiden aromin. Ainakin tässä tekstissä hän kuvaa aisteilla samalla tavalla kuin itse haluaisin kirjoittaa ja tavalla, johon myös itse pyrin. Löytyi jälleen yksi yhdessä kirjoittamisessa tärkeä edellytys. Kirjoittajaparin tapa hahmottaa ja kokea miljööt ja maailma täytyy olla jotakin riittävän tuttua. Että tietää liikkuvansa samassa kaupungissa, kävelevänsä samoilla kaduilla ja viiptyvänsä samoissa huoneissa.” (Työpäiväkirja 8.11.2020)

Työpäiväkirjastani löydän tarinan ja juonen kehkeyttämiseen liittyen lisää yhdessäkirjoittamisen vahvuuksia. Kirjoittajakumppanini kiinnittää huomiota yksityiskohtien tarkkuuteen, kun itse olen yleensä huitaissut menemään turhasta pedanttisuudesta välittämättä. Työparina selvästi rikastamme toinen toistemme tekstiä:

”Kirjoittajaparinini tapa täydentää tekstiäni parantaa sitä roimasti. Hän on tarkempi miljöön havainnoinnissa ja sen kuvaamisessa. Hän on lisännyt tekstiin kuvia, jotka saavat sen hengittämään kevyemmin. Teksti tuntuu edelleen omalta. Ja aika kummallista, että parini tekstin ja editoimisen jälkeen se tuntuu omemmalta kuin alkuperäinen. Juuri näin sen piti mennäkin. Miksi en heti itse saanut sanottua.” (Työpäiväkirja 8.11.2020)

Tekstin rakenteeseen syntyvä juonen tempo näyttää määräytyvän kirjoittajavuorojen taitekohtiin. Huomaan, että jätämme kumpikin kirjoittamamme tekstin jatkon käännekohtaan:

”Huomaan, että kumpikin meistä jättää kirjoittamansa tekstin loppuun yllättävän tilanteen toiselle jatkettavaksi. Tekstin eteneminen alkaa muistuttaa televisiosarjaa, jossa jokainen tilanne päättyy kutkuttavasti cliffhangeriin, eikä ole muuta mahdollisuutta uteliaisuutensa tyydyttämiseen kuin jatkaa tarinaa.” (Työpäiväkirja 23.11.2020)

Työstettyämme tekstin valmiiksi palautteiden jälkeen keskustelemme joulukuussa novellimme teemasta. Meillä on selkeä yhteinen näkemys siitä, mikä se on. Teema on syntynyt täysin intuitiivisesti ja spontaanisti ja huomaamme, että se on syntynyt niin ikään eksymisen periaatteella. Tammikuussa kuvaan kokemustani työpäiväkirjassani:

” Ja tapahtumista syntyy juoni, muotoutuu aihe, osin intuitiivisesti. Ja sitten vielä intuitiivisemmin juonen taustalle on hiipinyt teema.” (Työpäiväkirja 8.1.2020)

Onnistumisestamme kertoo myös, että tekstimme ulkopuoliset palautteen antajat ovat löytäneet tekstistämme osapuilleen samat teemat. Novellimme teksti on tämän kandidaatintutkielman liitteessä 1.

3.4 Kirjoittamisen tunteet

Kirjoittamisen tunteita koskevia merkintöjä työpäiväkirjassani on kaikkiaan 28 kappaletta ja niissä erottuu kahden tyyppisiä sisältöjä:

- Kirjoittamisen *iloon ja flow-tilan syntymiseen* liittyvät tunteet
- *Yhteisöllisyyden* kokemus

3.4.1 Kirjoittamisen ilo ja flow-tila

Lukiessani työpäiväkirjastani syksyn kaikki merkinnät teen kokonaisuudesta yllättävän havainnon. Olen työskennellyt yhdessäkirjoittamisen projektin lisäksi oman novellikokoelmani parissa ja tiukkatahtisessa islantilaisyliopiston auditointiraportin kirjoittamisessa. Miten olen ehtinyt kaiken tämän, mietin työpäiväkirjani äärellä. Merkinöistäni huomaan, että eri kirjoittamisprojektit ovat selvästi tukeneet toinen toistaan. Kiire ja paine yhdessä ei ole syönyt tilaa toiselta, vaan on käynyt päinvastoin. Olen ollut tuottelias ja kirjoittamisesta on muodostunut minulle luonnollinen päivittäinen rutiini.

”Olen samaan aikaan tempautunut kirjoittamisen virtaan. Pysyn ikään kuin rytmisissä ja kuosisissa muutenkin, kun on yhteinen projektimme. Kirjoittamisessa on tärkeintä, että kirjoittaa... Ei mietiskelemällä, mitä kirjoittaisi... Vauhdissa pysyäkseen on kenties ajettava niin polkupyörällä, henkilöautolla, bussilla, junalla kuin lentokoneellakin. Massan hitauden voi voittaa kirjoittamalla, kirjoittamalla, kirjoittamalla...” (Työpäiväkirja 23.11.2020)

Vaikka aika ajoin juutun kirjoittamisprojekteissani ja viivyttelen, niin työ sujuu lopulta yllättävän kitkattomasti. Merkintöjäni lukiessa huomaan, miten tunnen kirjoittaessani säkenöivää iloa ja uppoan kokonaan työskentelyyni:

”On päiviä ja useiden päivien putkia, jolloin uppoudun kirjoittamiseen. Lihapullakastikkeet palavat kuiviin liedellä, illat pimenevät, mutta kirjoittaminen ei katkea. Mitä kello on? Ei aavistustakaan.” (Työpäiväkirja 28.11.2020)

Olen saavuttanut olotilan, jota Csikszentmihályi (1992/2002, 3) kutsuu optimaaliseksi kokemukseksi, eräänlaiseksi huippukokemukseksi, jossa ihmisen ruumis ja mieli venytetään äärirajoille vapaaehtoisessa pyrkimyksessä saada aikaan jotakin vaikeaa ja tähdellistä. Tätä tilaa Csikszentmihályi kutsuu flow-tilaksi, jossa keskittyminen on kuin hengittämistä ja jossa syntyy tunne näennäisen vaivattomasta liikkeestä. Flow on hänen mukaansa autotelinen tila, jossa tekijää nielevä toiminta on sisäsyntyisesti palkitsevaa eikä sitä tehdä jonkun tulevan edun toivossa, vaan koska itse toiminta on palkitsevaa. (Csikszentmihályi 1992/2002, 54, 67.)

Sawyer (2012, 131) nimittää luovien yksilöiden rönsyilevään ideointitapaan liittyviä hyviä tuloksia tuottavuusteoriaksi ja viittaa Simontonin (1988) kvantitatiiviseen tutkimukseen, jonka mukaan merkittäviksi arvioidut luovat tekijät ovat kaikkein tuotteliaimpia. Ideoiden vuolaus liittyy divergenttiin ajatteluun (Sawyer 2012, 46-47), jossa tekijä kykenee joustavasti ja omaperäisesti tuottamaan monia mahdollisia ratkaisuja (Kuuskorpi 2017, 202-201). Työpäiväkirjaa lukiessani huomaan, miten etenen rönsyillen ja ideoita tuhlailen. Kirjoittaminen ei ole suoraviivainen alusta kohti loppupistettä etenevä kirjoittamisprosessi, vaan iloa tuottavaa kokeilua.

Sawyer (2012, 244-246) laajentaa Csikszentmihályin yksilön huippukokemusta group flow – käsitteeksi. Oman tutkielmani kannalta mielenkiintoista Sawyerin pohdinnassa ovat ryhmän flow-tilan edellytyksenä mainitut tehtävään ja tavoitteeseen sitoutuminen, erehdysten sietäminen sekä tekijöiden keskinäinen tuttuus, joka mahdollistaa yhteisen hiljaisen tiedon hyödyntämisen. Pohdin, löytyisivätkö yhdessäkirjoittamisen välttämättömät edellytykset näistä tekijöistä. Kun luen aineistostani kirjoittajaparini kanssa käymäämme kirjeenvaihtoa ja kiivaimmassa kirjoittamisvaiheessa loka-

¹ Flow on käsite, joka kääntyy edelleen suomen kielelle huonosti. Kääntämisen vaikeudesta kertoo myös, että yleinen suomalainen asiasanasto tuntee termin ”flow-tila” kontrolloidussa sanastossaan. Käsitteen yksiselitteisyyden varmistamiseksi käytän tässä tutkielmassa englanninkielistä termiä väärinkäsitysten välttämiseksi.

marraskuussa käymiämme keskusteluja, erotan Sawyerin kuvaaman ryhmän flow-tilan piirteitä:

”Tässä on mulle todella paljon mahdollisuuksia. Oikein sormia syyhyttää päästä tämän kimp-puun.” (Kirjoittajaparini sähköpostiviesti minulle 22.10.2020)

Yhdessäkirjoittamisen aineistossani on kuitenkin liian vähän materiaalia, että yhteisestä flow-tilastamme olisi mahdollisuus sanoa edellä mainittua olettamusta enempiä. Yhdessäkirjoittamisen hankkeemme toteutus sulki pois useat yhdessä tekemisen vaihtoehdot, joissa yhteinen flow olisi aineistossa tullut näkyvämmäksi. Yhdessä työskentelyn vaikutus kaikkeen oman kirjoittamiseni intensiteettiin on kuitenkin ilmeinen ja työpäiväkirjassa joulun alla ihmettelen tuloksiani:

” Tunnen itseni taikuriksi. Novellikokoelmassa on melkein sata sivua, työläässä auditointiraportissa on viimeinen piste ja yhteinen novellimme on valmis ulkoiseen palautteeseen.” (Työpäiväkirja 22.12.2020)

3.4.2 Yhteisöllisyyden kokemus

Jo kirjoittamisen opintojen alussa tunnistan kaipaavani suunnattomasti yhteisöllisyyttä. Kandidaatintutkielmani aiheeksi valikoituu kuin itsestään yhdessäkirjoittamisen kenties juuri yhdessä tekemisen taipumuksen vuoksi.

”Taidan yhdessäkirjoittamisesta kaivata työyhteisöä. Kirjoittajien työyhteisöä, joka saisi minua ideoimaan paremmin, nostaisi lentoon.” (Työpäiväkirja 19.8.2020)

Toisen kirjoittajan läsnäolo, vaikka pelkästään verkossa työskennellessä, merkitsee minulle itselleni kirjoittajuuteni hyväksymistä. Kirjoittajakumppanini ottaa minut vakavasti. Työpäiväkirjaani lukiessani arvioin itsetuntoni lisääntyneen ja epävarmuuteni vähentyneen. Saavutan kyvykkyyden tunteen, joka on minulle kriittinen tekijä oman flow-tilani aikaansaamisessa ja ylläpitämisessä. Minä olen kirjoittaja, pystyn sanomaan itselleni.

”Olen aina tarvinnut toisista ihmisistä peilejä voidakseni oikeasti nähdä itseni. Kirjoittajana se on ollut vielä tärkeämpää kuin muussa luovassa työssä. Vain toisen vertaisen kanssa voin nähdä itseni. Jos en näe itseäni, en voi kehittyä. En ainakaan yhtä paljon.” (Työpäiväkirja 19.8.2020)

Myös Rautiainen (2016, 74-76) sanoo havainneensa kirjoittamisen opiskelijoiden oppimispäiväkirjoissa oppimisympäristön ja ryhmässä toimimisen myönteiset vaikutukset. Vuorovaikutus synnyttää tuoreita ajatuksia ja uusia näkökulmia sekä sitoo

opiskelijan osaksi laajempaa kirjoittamisen ja kirjallisuuden kulttuurista jatkumoa. Tunnistan omista oppimispäiväkirjoistani, että ilman opiskelijayhteisöön kuulumista en olisi kasvanut kirjoittajaksi. Jos romanttisen kirjoittajakäsityksen yksinäisiä neroja on olemassa, minä en kuulu joukkoon. Luen ja kirjoitan tunteakseni, että en ole yksin.

Yhdessä kirjoittajakollegani kanssa muodostamme yhdessäkirjoittamisen projektissamme miniatyyrikokoisen kulttuurisen mikrokosmoksen. Yhteisen kirjoittamisen maailmamme vakaa pohja perustuu Sawyerin (2012, 244-246) mainitsemaan tuttuuteen ja hyvään vuorovaikutukseen, joista syntyy keskinäinen luottamus.

Luottamus on varhaisimpia tunnekokemuksiani yhteiskirjoittamisen hankkeessa. Tutkimusta suunnitelllessani käytin runsaasti aikaa pohtiessani, kenen kanssa uskaltaisin antautua kirjoittamaan. Keskinäisen luottamuksen rakentaminen alkoi jo kansakirjoittajan valinnasta.

”Pitää voida luottaa toisen sitoutumiseen ja asiantuntemukseen. Että ei tarvitse avuttomien kanssa matkaan lähteä. Ja toisaalta, että toinen kirjoittaja arvostaa, ei lyttää minun tekstejäni.” (Työpäiväkirja 14.8.2020)

Yhdessäkirjoittamisen edetessä palaan vielä useamman kerran onnistuneeseen kirjoittajakumppanin valintaan. Tunnistan, että jos tämä ensimmäinen hyvän yhteistyön ja vuorovaikutuksen edellytys ei olisi täyttynyt, se olisi vaikeuttanut kirjoittamisen etenemistä. Työpäiväkirjassa pulpahtelee esimerkkejä tilanteista, joissa luottamusta koetellaan ja kirjoittajien yhteistyö punnitaan:

”Kumpikin kehkeyttää tekstiä eteenpäin, mutta samalla editoi toisen työtä. Tämä jos mikä edellyttää luottamusta ja toisen osaamisen kunnioittamista. Täydellisen muokkausvapauden antamisessa on vähän samanlainen tunne kuin aikoinaan uimahyppytornin ylimmäisellä tasolla. Hiukan huimaa, mutta kohta mennään.” (Työpäiväkirja 17.10.2020)

”Vähän jännittää, miten hän suhtautuu muokkaukseeni. Tekstissä on kuitenkin... mitä sanoin sidesanoista... heiluteltu saksia aika tavalla. Luottamus on kestänyt tähän saakka. Uskon, että kantaa viimeiseen pisteeseen.” (Työpäiväkirja 13.12.2020)

Runsaasti yhdessäkirjoittamista sisarensa kanssa harjoittanut Sinikka Nopola (2012, 303) linjaa, että kirjallisen yhteistyökumppanin on oltava läheinen ystävä tai sukulainen, jotta voi sanoa suoraan, mikäli ei pidä toisen ideasta. Natalija Grgorinac (2012, 71-72) käyttää avioliittoa metaforana yhteiskirjoittamista käsittelevässä väitöstutkimuksessaan. Niin ikään Vacklin (2015, 289) tunnistaa kumppanin valinnan merkityksen ja huomauttaa kirjoittajakumppanuuden ammatillisesta luonteesta. Sopivan kirjoittajakumppanin valinnan merkityksen tunnistan jo projektin alkaessa:

”Ja että toinen on sen verran samanmielinen, että näkemykset fiktiivisestä kirjoittamisesta yleensä ja mentaliteetti, ajattelutapa menevät samaan suuntaan. En tarkoita, että pitäisi ajatella samalla tavalla, sillä silloinhan ei syntyisi oikeastaan mitään uutta. Mutta sen verran samaa ajattelua, että vuorovaikutus toimii hyvin.” (Työpäiväkirja 14.8.2020)

Jorge Luis Borges (1979/2018, 98) kertoo omaelämäkerrassaan, miten hänelle ja kirjoittajakollegalle melkein kuin vahingossa kehkeytyi yhteinen tekijyys, jolle he loivat oman henkilöllisyyden. Borges kertoo, kuinka häneltä on monesti kysytty, miten yhdessäkirjoittaminen yleensä on mahdollista.

”Luulen, että se vaatii yhteistä luopumista minästä, turhamaisuudesta ja kenties hyvistä tavoista. Yhteistyötä tekevien täytyy unohtaa itsensä ja ajatella yksinomaan työn viemistä eteenpäin... Olen yrittänyt kirjoittaa yhdessä toisten ystävien kanssa – jotkut heistä hyvin läheisiä – mutta kykenemättömyys olla yhtäältä vilpittömiä ja toisaalta sulkeutuneita panssariin, ovat tehneet nämä suunnitelmat mahdottomiksi.” (Borges, J.L. Omaelämäkerta 1899-1970, s. 98)

Keskinäisen luottamuksen merkitys konkretisoituu minulle, kun ymmärrän, että molemmilla on tekijyys, eräänlainen omistajuus tuottamaamme tekstiin. Tekijyydellä tai omistajuudella en nyt tarkoita tekijänoikeutta, vaikka sekin on yhteinen.

”Ajattelin niin, että yhdessäkirjoittamisessa tekijyys ja tekstin ”omistajuus” on yhteinen. Teksti ei ole kummankaan yksin, vaan meidän yhteinen. Minusta voisit mielin määrin editoida juuri niin kuin parhaaksi katsot.” (Viestini sähköpostikirjeenvaihdossa, 22.10.2020)

Repo (2010, 77) mainitsee yhdessäkirjoittamisen eduksi, että molemminpuolisessa palautteen annossa kehittyy kyky etäännyttää itseään omasta tekstistään. Hänen mukaansa etäännyttäminen auttaa parantamaan tyyliä ja juonen, miljöiden ja henkilöhahmojen kehittelyä. Vaikka yhdessäkirjoittajana joutuu luopumaan autonomiastaan, hyödyt ovat omankin kirjoittajakokemukseni mukaan suuremmat.

4 TULOSTEN JA JOHTOPÄÄTÖSTEN AIKA

Kandidaatintutkielmassani tavoitteenani oli tutkia, millaiseksi kirjoittamisen kokemus muodostuu tasaveroisessa yhdessäkirjoittamisessa. Luvussa kolme esitetyn työpäiväkirjan sisällönanalyysin perusteella tiivistän tärkeimmät tulokseni seuraavasti:

1. Yhdessäkirjoittaminen edistää kirjoittamisprosessissani mahdollisuutta *luovaan eksymiseen ja divergenttiin ajatteluun*.
2. Yhdessäkirjoittaminen edistää kaikkea kirjoittamistani ja ruokkii *flow-tilaa*, jossa kirjoittaminen on yhtä luonnollista kuin hengittäminen.

3. Yhdessäkirjoittaminen tarjoaa *yhteisöllisyyden* kokemuksen, joka lujittaa aloittelevan kirjoittajan hyväksytyksi tulemisen ja kyvykkyyden kokemusta.
4. Yhdessäkirjoittamisen onnistuminen edellyttää hyvää *vuorovaikutusta*, keskinäistä *luottamusta* ja kirjoittamisprosessin ja syntyvän tekstin *tekijyyden jakamista*.

Yhdessäkirjoittamisessa mahdollisuus Rebecca Solnitin (2017, 3-25) kuvaamaan luovaan eksymiseen versoo useamman kirjoittajan maailmankuvien ja kokemusten yhteensovittamisen välttämättömyydestä. Autoetnografiassani tutkin kirjoittamisprosessia, jossa teoksen rakennetta, teemaa ja aihetta ei suunnitella etukäteen, vaan tekijät etenevät ensin improvisoiden ja suunnittelevat loogisen kokonaisuuden vasta tekstin viimeistelyvaiheessa. Tutkielmani ei tarjoa luotettavia vastauksia siihen, olisiko järjestelmällisesti kohti ennalta päätettyä lopputulosta kohti etenevä työskentelytapa tuottanut toisenlaisen tuloksen. Toisaalta improvisointi ja intuitiivinen eteneminen on yhdessäkirjoittamisessa varmasti helpoin tapa käynnistää kirjoittaminen, kun yhteensovittaminen ja kompromissien tekeminen jää projektin loppuvaiheeseen. Suunnitelmallinen eteneminen vaatii sekin toisaalta ”läpikotaista yhdessä kirjoittamista” kuten Lappalainen ja Leinonen (2018, 165) toteavat.

Yhdessäkirjoittamisen vaikutus ulottui kaikkeen kirjoittamiseeni siten, että se edisti kirjoittamisen muodostumista päivittäiseksi rutiiniksi ja ruokki tuotteliaisuuttani. Kokemukseni perusteella yhdessäkirjoittamisen ei tarvitse olla fiktion kirjoittajalle ainoa työskentelymuoto, vaan parhaimmillaan se on yksi muiden joukossa. Csikszentmihályin flow-tilaksi kutsuma autotelinen tila syntyi juuri yhdessäkirjoittamisen ja muun kirjoittamisen yhdistelmästä, jossa keskittyminen on kuin hengittämistä ja jossa koin itse toiminnan sisäsyntyisesti palkitsevaksi. Yhdessäkirjoittaminen oli rutiini, joka loi selkärangan ja piti kirjoittamisen jatkuvasti käynnissä.

Flow-tilan syntymistä edesauttoi myös yhteisöllisyyden kokemus. Työpäiväkirjastani on luettavissa kehitys, jossa arvioin itsetuntoni kasvaneen ja epävarmuuteni vähentyneen. Saavutan kyvykkyyden tunteen, joka on minulle kriittinen tekijä oman flow-tilani aikaansaamisessa ja ylläpitämisessä. Kirjoittajilla ei ole tukena työyhteisöä, joka loisi kirjoittajalle sosiaalisen yhteenkuuluvuuden kokemusta osana laajempaa kirjoittajayhteisöä. Yhdessäkirjoittamisen kokemusta tutkiessani pohdin, voisiko opinnoissa syntynyt verkosto kehkeytyä kunkin kirjoittajan työtä pysyvästi tukevaksi

virtuaaliseksi yhteisöksi, eräällä tavalla korvata aloittelevilta fiktion kirjoittajilta puuttuvan työyhteisön. Yhdessäkirjoittaminen voisi toimia verkostossa oivallisena kannustamisen ja yhdessä oppimisen foorumina.

Yhdessäkirjoittamisessa kirjoittajakumppanien hyvä keskinäinen vuorovaikutus ja luottamuksen syntyminen on onnistumisen edellytys. Menestyksellinen yhdessäkirjoittamisen projekti alkaa oikean kirjoittajakumppanin valinnasta. Tulokseni saa vahvistusta niin Revon (2010, 76) kuin Lappalaisen ja Leinosen (2018, 163-164, 169) kokemuksista. Oman yhdessäkirjoittamisen kokemukseni perusteella fiktion kirjoittaminen perustuu kokemusmaailmaani, aistittuun, elämyksiin ja tunteisiin. Kuten Tökkäri (2020, 80) sanoo, niin vaikka ihmisryhmät voivat jakaa käsityksiin, diskurssiin ja tietoon liittyviä kokemuksia, niin elämykset ja tunnekokemukset ovat usein yksilöllisiä. Tunnekokemuksissa ja niiden sanallistamisessa on paljon yleisinhimillisesti tunnistettavaa, mutta varsinainen kokemus on yksilöllinen. Työpäiväkirjaani kirjoittamani oma kokemus viittaa siihen, että mitä lähemmäs mennään aisteilla havaittavaa, elämyksiä tai tunteita, sen vaikeampaa sen sanallistaminen fiktiiviseksi tekstiksi on minulle tasaveroisessa yhdessäkirjoittamisessa toisen tekijän kanssa.

Yhdessäkirjoittamisessa kirjoittajat joutuvat luopumaan täydellisestä autonomiastaan, sillä sekä kirjoittamisprosessin että syntyvän tekstin tekijyys on yhteinen. Kahden tekijän kirjoittajaidentiteettien rinnalle tulee kolmas. Tekstin ääressä olemme minä, sinä ja hän. Vahvistusta tulokseni saa Borgesin (1970/2018, 98) sekä Lappalaisen ja Leinosen (2018, 171) samansuuntaisista kokemuksista. Oman yhdessäkirjoittamisen kokemukseni verraton etu yksinkirjoittamiseen verrattuna oli palautteen ja jatkuvan muokkaamisen nivoutuminen jatkuvaksi, sisäänrakennetuksi prosessiksi, jossa kirjoittajina kompensoimme toistemme heikkouksia ja lujitimme vahvuuksia. Yksi plus yksi on enemmän kuin kaksi.

Kuusela (2020, 73) sanoo, että autoetnografia on syvästi henkilökohtainen, mutta kirjoittaja on väistämättä sidoksissa myös kirjoittajayhteisöönsä. Samoin on minunkin tutkielmani kohdalla. Autoetnografia on omani, mutta samalla osa laajemman yhteisön kokemusta ja kirjoittamisen jatkumoa. Autoetnografiasta tiivistämäni tulokset kuvaavat omaa kokemustani, mutta muut saman yhteisön jäsenet voivat löytää niistä yhtymäkohtia omiinsa.

LÄHTEET

- Borges, J.L. (1970/2018). *Omaelämäkerta 1899-1970*. (suom. P. Saaritsa). Rajamäki: Aviator
- Bochner, A.P. (2016). Putting Meanings into Motion, Autoethnography's Existential Calling. Teoksessa Holman Jones, S. & Adams, T.E. & Ellis, C. (toim.) *Handbook of Autoethnography*. Lontoo ja New York: Routledge, 50-56.
- Csikszentmihályi, M. (1992/2002). *Flow: The Classic Work on How to Achieve Happiness*. London: Rider/The Random House Group.
- Csikszentmihályi, M. (1996/2013). *Creativity: The Psychology of Discovery and Invention*. New York: Harper Perennial.
- Ekström, N. (2008). Tekijä kirjoittajakoulutuksessa. Teoksessa Haverinen, E. & Vainikkala, E. & Lahdelma, T. (toim.) *Tekijyyden ulottuvuuksia*. Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja, 209-224.
- Ekström, N. (2011). *Kirjoittamisen opettajan kertomus. Kirjoittamisen opettamisesta kognitiiviselta pohjalta*. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in humanities 160. Väitöskirja.
- Ekström, N. (2018). Kukaan ei kirjoita yksin. Teoksessa Mäntynen, A. & Riikonen, J. (toim.) *Kirjoittamisen käännteitä. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja*. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto, 145-161.
- Ellis, C. (2016). Carrying the Torch for Autoethnography. Teoksessa Holman Jones, S. & Adams, T.E. & Ellis, C. (toim.) *Handbook of Autoethnography*. Lontoo ja New York: Routledge, 9-12.
- Finke, R.A. & Ward, T.B. & Smith, S.M. (1996). *Creative cognition. Theory, Research and Applications*. Cambridge MA: The MIT Press.
- Glăveanu, V.P. (2014). *Thinking through Creativity and Culture. Toward an Integrated Model*. New York: Routledge.
- Grgoric, N. (2012). *Recounting the author*. Case Western Reserve University. Department of English. Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy
- Holman Jones, S. & Adams, T.E. & Ellis, C. (2012). Coming to Know Autoethnography as More than a Method. Teoksessa Holman Jones, S. & Adams, T.E. & Ellis, C. (toim.) *Handbook of Autoethnography*. Lontoo ja New York: Routledge, 17-47.
- Kuusela, H. (2015). Writing together; Mapping the terrain of contemporary collaborative writing. *Scriptum* 2(1), 103-135. https://www.academia.edu/10546290/Writing_together_Mapping_the_terrain_of_contemporary_collaborative_writing. Haettu 9.12.2020.

- Kuusela, S. (2020). Siirtymätilassa. Autoetnografinen tutkimus kirjoittajan matkasta proosan pariin. *Scriptum: Creative Writing Research Journal* 7 (1), 53-87. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/68655/Scriptum1-20%20Kuusela.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Haettu 23.3.2021
- Kuuskorpi, T. (2017). Yhdessä luovuksissa. Teoksessa Karjula, E. (toim.) *Kirjoittamisen taide ja taito*. Jyväskylä: Atena, 201–233.
- Laine, T. (2018). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Jyväskylä: PS-kustannus, 29-50.
- Lappalainen, E. & Leinonen, A. (2018). Kaksi kertojaa, yksi ääni. Teoksessa Mäntynen, A. & Riikonen, J. (toim.) *Kirjoittamisen käännteitä*. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto, 163-178.
- Neale, D. (2020). *Writing Talk. Interviews with writers about the writing process*. New York: Routledge.
- Nopola, S. (2012). Elämä fokusoi sivuun, niin minäkin. Teoksessa Turunen, M. (toim.) *Miten kirjani ovat syntyneet 5*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 278-319.
- Rautiainen, A.M. (2016). Onko kirjoittamisen ilolle tilaa? *Scriptum: Creative Writing Research Journal* 3 (1), 60-85. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/51347/rautiainenscriptum12016.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Haettu 10.1.2021.
- Rauma, I. (2017). Romaanin rakenteesta. Teoksessa Karjula, E. (toim.) *Kirjoittamisen taide ja taito*. Jyväskylä: Atena, 49–72.
- Repo, N. (2010). *Kirjailijana ja luovan kirjoittamisen ohjaajana – Oppeja omista kokemuksista. Kirjoittamistaitojen oppimisen reflektiivistä tarkastelua eri kirjailijapositioneissa*. Jyväskylän yliopisto. Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Pro gradu-tutkielma.
- Saarikoski, P. (1980). *Tanssiinkutsu*. Helsinki: Otava.
- Sawyer, R.K. (2012). *Explaining Creativity: The Science of Human Innovation*. Oxford: Oxford University Press.
- Sharples, M. (1998). *How we write: writing as a creative design*. Lontoo: Routledge.
- Solnit, R. (2017). *A Field Guide to Getting Lost*. Edinburgh: Canongate Books Edition.
- Stillinger, J. (1991). *Multiple Authorship and the Myth of the Solitary Genius*. Oxford: Oxford University Press.
- Tienari, J. & Kiriakos, C. (2020). Autoetnografia. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus, 282-295.
- Tuomi, J & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

- Tökkäri, V. (2018). Fenomenologisen, hermeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Toikkanen, J. & Virtanen, I.A. (toim.) *Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö*. Rovaniemi: University of Lapland Press, 64-84.
- Uotinen, J. (2010). *Aistimuksellisuus, autoetnografia ja ruumiillinen tietäminen*. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry. ELORE, vol. 17 – 1/2010. S. 86–95.
- Vacklin, A. (2015). Kirjoittajan työprosessista. Teoksessa Vacklin, A. & Rosenvall, J. *Käsikirjoittamisen taito*. Helsinki: Like Kustannus Oy, 269-291.
- Valkeapää, L. (2012). Taiteellisen ajattelun autoetnografisuus. Teoksessa Haveri, M. & Kiiskinen, J. (toim.) *Ihan taiteessa. Puheenpuoroja taiteen ja tutkimuksen suhteesta*. Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu, Taiteen laitos: Aalto-yliopiston julkaisusarja Taide+Muotoilu+Arkkitehtuuri 5/2012, 70-81.
- Venho, J. (2017). *Eksyjän runousoppi*. Noesis: puhetta teksteistä. Osoitteessa <https://noesis.fi/eksyjan-runousoppi/> . Luettu 18.1.2021

LIITE 1

Kahdeksanteen taivaaseen

Kirjoittaneet Soile Näppi ja Anneli Pirttilä

Asta ravisteli sateenvarjostaan ylimääräiset vedet katukiveykselle. Mannerheimintien yli rynnistävä navakka tuuli sivalsi ohi mennessään pisaroita Astan kasvoille. Varjon musta kangas roikkui siivet supussa kuin lannistunut naakka, eikä Asta ei ollut sen toiveikkaampi. Hän tarttui messinkiseen ovenkahvaan. Puuska sinnitteli vastaan ja Asta sai juuri ja juuri vedettyä tavaratalon oven auki.

Hajusteiden kimara hyökkäsi ala-aulassa sieraimiin. Se sekoittui ihmisten märstä päällystakeista, kaulahuveista ja kastuneista kengistä huokuvaan kosteuteen. Puheensorina nousi kohti aulan kattoa ja sekoittui värittömään taustamusiikkiin. Asta pujotteli myyntipöytien välistä ja suunnisti kohti Julia Robertsin virheettömiä kasvoja, jotka valtavan kokoisina peittivät taakseen hissitasanteen. Siellä seisovista ihmisistä puuttui kaikki loistokkuus, ja he olivat selvästi odottaneet kauan. Vaalea kivilattia oli ryvettynyt liian aikaisin kylvetyn suolan ja soran samentamaan sadeveteen. Ei täällä pakkasta tähän aikaan vuodesta ole, Asta mietti ja kopisteli kengistään vettä. Oikea kärki oli imaissut vedet saumasta sisäänsä ja sukka tuntui kylmältä varpaita vasten.

Hissejä oli viisi. Osa liukui paikalleen kerrostasanteelle, mutta väkeä oli valmiiksi kyydissä niin paljon, että kukaan ei tohtinut ahtautua mukaan. Antaa mennä, viittasi nuori nainen koettaen tyyntyyttää alkavaa itkua tuhertavaa lasta rattaissa. Alas paikoitustasanteelle menevien hissien valaistut lasiovet vilahtivat ohitse pysähtymättä.

Kun kello seuraavan kerran kilahti ja ylöspäin sojottava nuoli syttyi keskimmäisen hissien yläpuolella, Asta rynnisti ja sulloutui särmiöön. Hän tunsu, miten vyötärön pyöreys ulottui hipaisemaan vieressä seisovia. Tai oikeammin se kohta, missä vyötärön olisi suonut olevan. Kun ei vaan hississä olisi liikaa kuormaa. Asta punastui pelkämästä ajatuksesta, että hissi kieltäytyisi nousemasta ja näki mielessään, miten hänet poistettaisiin joukosta, ja hissi lähtisi ylöspäin mukanaan lasioven läpi vinosti hymyileviä matkustajia. Hän yritti vetää kylkiään sisään ja kietoi kätensä vatsansa suojaksi. Sardiinipurkin ajatuksesta ei voinut välttyä, vaikka se olisi ollut kuinka latteaa. Ihmistä vedessä. Poids net 480 kiloa.

Hissi nytkähti lupaavasti liikkeelle ja nousi miesten vaateosaston ohi kohti naisten asusteita. Sateenvarjon kärjestä valui katkeamattomana purona vettä vieressä seisovan herran housunlahkeelle, mutta hississä ei ollut tilaa minkäänlaisille väistömanöövereille. Kolmannessa kerroksessa kaksi nuorta, suittua naista lakattuine kynsineen nousi kyydistä, sisään jääneet järjestäytyivät uudestaan mahdollisimman kauas toisistaan ja matka ylös kohti katon ravintolakerrosta jatkui. Kotitaloustarvikkeet, urheiluvaatteet ja lenkkitosut. Kun viides kerros jäi taakse, nytkähdettiin yhtäkkiä pimeyteen. Astan takaa kuului itseään arasteleva kirkaisu. Suuren aulan kattoikkunasta kajastavassa sateisen talvipäivän hämärässä saattoi lasioven läpi erottaa mykistyneitä myyntipöytiä. Ihmiset seisahtuivat paikoilleen kuin pysäytetyssä filmissä. Hissi odotti sekun paikoilleen pimentyneenä ja sen sisällä vallitsi hölmistynyt

hiljaisuus. Asta vilkaisi vaistomaisesti rannekelloaan. Hänen tyyppillistä tuuriaan myöhästyä juuri nyt. Jos huonosti kävisi, voisi jäädä siitä kiinni koko homma.

Ihmiset katselivat hetken epävarmasti toisiaan, mutta käänsivät sitten kasvonsa takaisin puhelimiinsa, joita alkoivat aiempaa määrätietoisemmin pyyhkiä märillä käsillään. Pimeässä hississä näyttöjen kajo valaisi alaspäin käännetyjä kasvoja kuin taskulamput lapsuuden partioleireillä. Sähkökatko on la-
mauttanut koko Helsingin keskustan, tiesi Yleisradio ensimmäisenä. Päivän uutisvoitto, ehti Asta ajatella. Millaista mielihyvää saattaisi tuntea pelkästään siitä, että verkkosivulle todentui ajaksi kello 11.43, kun kilpailijat joutuisivat kenties tyytymään varttia vaille.

Nappulataulun vieressä seisoj tummansiniseen villakangastakkiin pukeutunut herra, joka selvästi oli tottunut käskemään. Hissiin sulloutunut joukko oli valitettavan harvalukuinen johdettavaksi, mutta tilanne vaati varmaa otetta. Mies painoi punaista nappia ja puhui päivystäjän kanssa kuin olisi harva se päivä tottunut keskustelemaan hyytyneistä hisseistä.

Kaiuttimesta vyöryi hissiin huonoja uutisia. Täällä ollaan nyt kiperässä paikassa, sanoi miesääni. Ihan hetikohta ei hätiin ehditä, sillä koko eteläinen Helsinki on pimeenä. Ei täällä päivystäjiä ole joka paikkaan heittää, kun meitä on aika vähän. Koettakaa nyt vähän aikaa pärjätä siellä itseksenne, kun ei niistä hisseistä ilma heti lopu. Malttia nyt.

Sinitakkiselta mieheltä, jonka arvovaltaa sateessa kostunut villakangastakki verotti, ei malttia löytenyt. Ääni langan päässä ei tuntenut märän villan koiran turkilta vivahtavaa tuoksua niin kuin hississä olijat ja sinitakkinen teki hänelle polttavan ahdingon kerralla selväksi.

– Okei. Siinä hississä on sellainen ovien hätälaukaisu, jonka voin täältä neuvoa, ääni myöntyi. Mutta jos olette kerrosten välissä, niin vaikeaa sieltä on ulos kiivetä.

Kerrosten välissä kyllä oltiin, mutta kyllähän tuosta pääsisi alempaan kerrokseen pudottautumaan. Matkaa hissien lattiasta viidennen kerroksen lattiaan oli reilu metri, kun taas seuraavaan kerrokseen kiipeäminen olisi katonrajasta lähes mahdotonta.

Hissin oveen saatiin ihmisen sivuttain mentävä rako. Kaksikymmentäseitsemän senttiä, mittasi sinitakkinen puhelimellaan. Yksi kerrallaan hissimatrustajat alkoivat pujottautua kapeasta aukosta turvaan kuin kolikot säästölippaaseen. Asta painautui hissien äärimmäiseen nurkkaan. Hiki karpaloi iholla, sillä hän ymmärsi, että hänen ympärysmitallaan tuosta aukosta ei mentäisi.

Sinitakkinen johti pelastautumisoperaatiota, otti vastaan ulkopuolelta ja levitti omalla auktoriteetillaan hissimatrustajiin rauhallista mielialaa. Ei tässä hätää ole, sähkököt palaavat varmasti pian, rouva on hyvä ja antaa laukkunsa edeltä, ja sitten toinen jalka, hy-yvä, minäpä hiukan avitan...

Pian Asta oli ainoa hississä jäljellä oleva matkustaja. Sinitakkisen pää pullahti ovenraosta sisään.

– No niin, mies sanoi, sitten on teidän vuoronne.

Astaa harmitti miehen teitittely. Pitikö se häntä niin tanttana, että koki tarpeelliseksi teititellä.
 – En minä tule. Te sanoitte, että sähköt palaavat pian. Minä voin aivan hyvin odottaa täällä.
 – Älkää nyt. Minä autan teidät alas.
 Alas, Asta älähti mielessään. Kyllähän alas aina pääsee, läpi hänet pitäisi auttaa.
 – Menkää vain. Minä pärjään.

Asta yllättyi oman äänensä voimasta. Olo ei ollut alkuunkaan pärjäävän ihmisen, mutta hän ei suosittuisi ujuttautumaan naurettavan kapeaan rakoseen. Mieluummin hän putoaisi hissien mukana kuilun pohjalle asti, antaisi pehmeän kehonsa liiskaantua hissien lattiaan. Hetkellinen huoli hulmahti mieleen. Voisiko hissi todella pudota? Eikö näissä ollut jos jonkinlaista turvamekaniikkaa? Pitäisikö sittenkin yrittää sulloutua muiden perään? Mutta ei, ennen kameli neulansilmästä...

Mies maanitteli häntä aikansa kuin puolivillää kissanpentua aitan ylisiltä, mutta kyllästyi sitten, ja lähti ohjaamaan ulospääsystä laumaansa kohti kaukana hehkuvaa varauloskäynnin merkkivaloa. Niin Asta jäi yksin. Puolipäivä tuli ja meni. Sovittuun aikaan hän ei enää millään ehtisi, jos sillä nyt alun perinkään oli mitään merkitystä. Ikään kuin toivoa olisi ollut muutenkaan.

Hiljalleen tavaratalo tyyntyi. Hissikori lepäsi järkähtämättä paikallaan vaijereidensa varassa. Kun höristi korviaan, saattoi kuulla ihmiset tungeksimassa rappusissa, jotka kiersivät spiraalina alaspäin hissien molemmilla puolilla. Maha kurahti nälkäänsä. Latte macchiato ja briellä ja karpalohillokkeella täytetty croissant jäivät nyt haaveeksi. Onneksi käsilaukussa oli lähes koskematon suklaalevy. Ihan heti hän ei nälkään kuolisi. Ja olihan tuota vararavintoa vyötäröllä ilman suklaalevyäkin. Kyllä sillä selviäisi useamman päivän. Vettähän sitä ihminen kyllä ennemmin tarvitsisi, Asta hätääntyi. Entä jos täällä menisi päiväkausia? Entä jos Sinitakki ei muistaisikaan mainita hänestä henkilökunnalle? Ja nyt oli liian myöhäistä. Henkilökunta oli ohjannut asiakkaat ulos, ja vaikka hän huutaisi kurkku suorana, kukaan ei kuulisi häntä. Puhelin. Olihan hänellä sentään puhelin. Hän voisi soittaa jollekin ja ilmoittaa olevansa hississä. Mutta kenelle hän soittaisi? Ei ollut ketään sellaista, jolta hän kehtaisi pyytää. Ja mitä hän sanoisi? Tuokaa purkki vaseliinia?

Asta avasi käsilaukkunsa, kaivoi suklaalevyn esille, haukkasi suuntäydeltä Fazerin sinistä ja, suklaan sulaessa lohdullisen täyteläiseksi velliksi kielelle, avasi puhelimensa kannen. Internetyhteys ei syntynyt, eivätkä tolpat muodostaneet tavanomaista portaikkoaan näytön ylänurkkaan. Joko hän oli katveessa tai sitten sähkökatko oli katkaissut virransyötön myös tukiasemilta. Häiriön täytyi olla todella massiivinen. Akkuakaan ei ollut paljoa jäljellä. No, tuskin häntä kukaan oli jäänyt odottamaan.

Asta rypisti kuin varkain tyhjentyneen suklaalevyn kääreen ja pudotti sen takaisin laukkuunsa. Suussa tuntui alkava jano. Samperi! Miten hänelle taas kävi näin? Nyt ei auttanut muu kuin odottaa. Asta etsi hissien lattialta kuivimman nurkan, levitti käsilaukun pohjalta löytämänsä esitteen (*Nip'n'Tuck Kauneusklinikan palveluvalikoimaan kuuluvat kaikki kauneuskirurgiset leikkaukset mm. rintojen suurennukset ja kohotukset, vatsan muotoilu, kasvojenkohotus, nenän muotoilu, hiussiirteet, intiimikirurgia sekä lihavuusleikkaukset, kuten mahalaukun ohitusleikkaus ja mahalaukun pienennys.*), ja istahti raskaasti

huokaisten sen päälle. Vatsan muotoilu tässä oli viimeisenä mielessä. Asta nojasi päänsä hissien takaseinään ja sulki silmänsä.

Unessa joku koputti. Asta avasi silmänsä hämärään hissiin, muisti missä oli ja tajusi, että koputus kuului edelleen.

– Anteeksi, voisitko auttaa minut ylös, kuului pieni ääni hissien lattianrajasta.

Viidennen kerroksen lattialta kurkotti kuivan kälpäkkä mies haroen kädellään hissienovien väliin jäävässä kapeassa raossa. Juuri sellainen vinttikoiran näköinen äijä, joita Asta joutui väistelemään lähiön lenkkipoluilla. Oikeassa kädessään mies piteli mikrofonia, joka oli yhdistetty vasemman olan päällä olevaan kookkaaseen videokameraan.

– Ylermi Sutinen Ilta-Sanomista, hyvää huomenta, mies aloitti mairautta.

– Pthyyiiip, sai Asta kakaistua unen kuivattamalla suulla.

– Ihan tuoreeltaan kysyn tässä, että mitkä ovat tunnelmat vietettyäsi yön hississä. Teemme isoa reportaasia tähän aamupäivään myrskyn aiheuttamasta kaaoksesta.

– Mmmmiiteen olette pääsyt sisään, Asta kysyi varovasti.

– Jättäydyin eilen tavaratalon pimennyttyä naisten alusvaateosastolle. Tarkoitus oli tehdä reportaasi yöstä yksin tavaratalossa. Hyytävää pimeyttä ostosparatiisissa. Jotain siihen tapaan.

– Miten tiesitte löytää minut täältä hissistä?

– Se ei totta tosiaan ollut vaikeaa, Ylermiksi esittäytynyt naurahti.

– Siis miten...?

– Sinun kuorsauksesi voima pyörittäisi vaikka pientä siipiratasta. Sitä kohti suunnistin.

Asta tunsu, miten punastus levisi hänen poskiltaan kaulalle ja puseron reunuksen alle. Hän ei saanut sanotuksi yhtään mitään. Sydämen lyönnit jymisivät korvissa ja kainalot alkoivat hiota. Pissahätä painoi ja teki olon epämukavaksi. Joidenkin ihmisten osa oli kantaa kaikki maailman häpeä. Astan kämmenissä ja jalkapohjissa tuntui kutinaa, kun hän mielensä kuvina näki ristiinnaulitsemisensa nettitelevisiossa ja painomusteen tahrimilla sivuilla. Hän nosti kauneusklinikan esitteen kasvojensa suojaksi niin nopeasti kuin suinkin sai sormiensa vapinan talttumaan.

Ylermi huhuili hissien raosta, että hei, älä nyt kaunis tyttö suotta säikähdä. Täällä ollaan ainutlaatuisen uutisen äärellä, eikä mahdollisuutta pidä päästää valumaan hukkaan. Ylermi selvästi tarttui paitsi tilaisuuteen, myös erittäin määrätietoisesti raollaan olevien hissienovien reunoihin nivelisillä sormillaan. Hän ponnisti kaikin voimin ja sai tungettua hartiansa hissien ovista sisään. Mutta kamera. Sillä ei ollut asiaa hissiin, sillä runko oli leveämpi kuin se kaksikymmentäseitsemän senttiä, minkä sinitakkinen oli eilen mitannut. Ylermi käänsi kameran vaakaan, mutta siinä suunnassa ulottuvuudet olivat vielä suuremmat. Hänen ei auttanut muuta kuin peräännyttyä takaisin viidennen kerrokseen ja jatkaa anelemista ja mikrofonilla uhkailua oven raosta.

Asta tunsu voimiensa palaavan, kun hän silmäili miestä alaviistoon. Ei ollut vinttikoiralla nyt apua itsensä räkkäämisestä vartalonmyötäisissä trikoissaan juoksulenkeillä. Oliko kannattanut? Mitä?

Vahingonilo höyrysi sieraimiin ja tuoksui yhtä mainiolta kuin täyteläinen aamukahvi. Tämä oli maukkaampaa kuin latte macchiato ja muhkeampaa kuin täytteitään pursuava croissant.

Ylermi yritti vielä hyvällä ja väläytti palkkiota lehden yksinoikeudesta silminnäkijän ja yön kokijan haastatteluun. Asta ei heltynyt. Ylermi vaihtoi isomman silmään ja sanoi käynnistävänsä kameran joka tapauksessa. Ja jos hän joutuisi kuvaamaan alaviistosta, niin vääjäämättä koko Suomelle tallentuisivat lähtemättömästi verkkokalvoille Astan makkaralla olevat sukkahousut ja hameen alta pilkottava haarakiila, johon kameran kuin itsestään tarkentui. Vaistomaisesti Asta puristi reitensä yhteen. Ei sentään haarakiilaa!

Pidemmälle neuvottelussa ei päästy, sillä tavaratalo alkoi elää. Loisteputket rapsahtelivat päälle viidennessä, ja kuudennesta kerroksesta kajasti niin ikään. Imelä musiikki tulvahti vaimeana käytäville. Ylermi kurotti mikrofonia Astan suuntaan oven raosta vielä viimeisenä yrityksenä tallentaa ahdistukseen joutuneen naisen yöllisen kauhun hetket. Hissin ovet alkoivat liukua ja napsahdivat kiinni kuin krokotiilin kita vinttikoiran nenän edessä. Ylermi ehti juuri ja juuri nykäistä sormensa pois välistä.

Hissin nappulataulun numeroista vain kahdeksikon ympärillä paloi valorengas. Kori nytkähti liikkeelle ja hissi alkoi hitaasti nousta.

Kahdeksas kerros. Kello kilahti ja hissien ovet avautuivat. Ravintolamaailma. Ruokapuutarhaan kaupunkilaiset tulivat, kun tarvitsivat piristystä, aina kun lohdutus oli paikallaan, aina kun tarvitsivat energiaa, aina kun keksivät minkä hyvänsä syyn pieneen juhlahetkeen. Pelkkä astuminen hissistä tuohon taianomaiseen tilaan rauhoitti ja laittoi sylkirauhaset aktivoitumaan. Kun Asta vuosia sitten oli ensimmäistä kertaa eksynyt tänne, kahvilaan Helsingin kattojen tasalle, hän oli ajatellut löytäneensä taivaan. Puhdaslasisissa vitriineissä oli vieri vieressä kauniita leivoksia. Aleksanterit ja bebet vaaleanpunaisina, tuhatlehtisen päällä ja välissä vadelmien tummaa punaa. Niiden vieressä turhan vaatimatomaan ulkokuoreensa piiloutunut ellen svinhufvud ja runsaita amerikkalaisen juustokakun viipaileita, hyllyn reunassa macaron-leivoksien houkuttelevat sateenkaaririvit. Ja siinä oli vasta ylähyllä!

Mutta nyt Asta tunsu kalvavaa levottomuutta. Hän oli melkein kokonaisen vuorokauden myöhässä eikä sähkökatkon runttaama olemus auttanut yhtään. Kelpaisiko edes syyksi ja selitykseksi. Hän nuolaisi huuliaan ja sukki hiuksiaan, oikaisi rypistynyttä hamettaan.

Asta nielaisi ja otti askeleen kohti linjastoa. Ensin pitäisi hiipiä vessaan ja sitten juoda. Nestehukka tuntui kihelmöivänä päänsärkynä. Kuinka kauan hän oikein olikaan ollut hississä? Astan palattua herkkujen äärelle appelsiinimehupullon metallinen korkki napsahti auki ja Asta joi suoraan pullon suusta, oli unohtanut ravistaa ja säikähti kun ensimmäiset hedelmälihat ehtivät pullon pohjalta suuhun asti. Lämmin mehu tuntui turhan makealta, eikä raikastanut oloa, mutta oli kuitenkin parempi kuin ei mitään.

Toast Skagenien katkaraputäyte ja saaristolaisleipien päälle laskostettu graavilohi olivat ottaneet itseensä tuntikausien lämpimästä ja vitriinistä nousi hento mutta selvä pilaantuneen haju. Yhdellä

katkarapuleivällä mönki tokkurainen kärpänen jalat syvällä lämpimässä, rapujen hennonvaaleanpunaiseksi värjäämässä majoneesissa, kuin yllätettynä kesken yöllisten mässäilyorgioiden. Kuinka monesti äiti olikaan yön pimeinä tunteina räpsäyttänyt valot keittiöön ja yllättänyt pikku-Astan suu täynnä meetvurstia tai edamia. Asta tunsu kummaa yhteyttä tuohon hyönteiseen. Ja kiitollisuutta myös. Jos hän ei olisi huomannut kärpästä, hän olisi saattanut nälissään tarttua juuri katkarapuleipään ja päätyä vielä saamaan ruokamyrkytyksen.

Hissin ovet avautuivat taas kilahtaen. Se samperin toimittaja oli tietysti päättänyt lähteä hänen peräänsä. Asta livahti vitriinin taakse ja siitä heilurioven kautta keittiön puolelle. Hän ei todellakaan suostuisi antamaan yhtään haastattelua sille käppänälle, vinttikoiralle.

Keittiössä hurisi. Joka ikinen kylmälaite pyrki jäädyttämään itsensä nopeasti takaisin ideaalilämpötilaan nyt, kun sähköt olivat palautuneet. Kahvinkeitin raksutti itsekseen. Ehkä se kalibroi itseään oltuaan monta tuntia irti verkostostaan. Hellalla turvonneet fusillit makasivat kattilallisessa tärkkelyksen samentamaa vettä. Levy kattilan alla oli päällä. Asta hiipi varovasti hellan luo ja sammutti levyn. Hän tarttui kattilan vieressä olevaan pastakauhaan ja pyöräytti vetelät spiraalit hitaaseen tanssiin haaleassa vedessä.

Ylermi Sutinen ei ollut koskaan osannut hyväksyä eitä vastaukseksi. Ehkä hän siksi olikin menestynyt omalla alallaan niin hienosti. Oli pokannut kahtena peräkkäisenä vuonna toimituksen pikkujouluissa vuoden toimittajan tittelinkin. Olkoonkin, että siitä oli jo aikaa ja olkoonkin, että päätoimittaja oli kolme kuukautta sitten siirtänyt hänet nettitoimitukseen vastoin hänen nimenomaista tahtoaan. Oli perustellut sitä sillä, ettei sosiaalisen median kautta lähetettävää aineistoa kerta kaikkiaan voinut jättää pelkkien nuoristolaisten tehtäväksi. Tulisi vinoumaa ja haluttiin palvella vanhempain digitaalisesti valveutunutta väestöä. Oli kuulemma Facebookillakin jo päivittäinen käyttäjäkunta aikailla ikääntyneitä. Että hoitakoon teinit niitä tiktakkeja ja instagramsseja. No, hän hankkisi hississä yöpyneeltä rouvalta haastattelun, vaikka se olisi hänen viimeinen tekonsa ja näyttäisi, että kyllä hänellä vielä oli annettavaa.

Oli ollut mahtava onnenpotku, että hän oli sattunut löytämään sopivan piilopaikan neljännessä kerroksesta. Itse asiassa hän oli piiloutunut sinne jo muutama tunti ennen sähköjen katkeamista. Oli viritänyt kameransa kuvaamaan alusvaatevalikoimaa ja toivonut, että paikalle päätyisi jotain kuvattavaa. Mikä tahansa olisi kelvannut, kunhan siitä olisi saanut videomateriaalia houkuttelemaan klikkaajia linkin taakse.

Ylermi kohensi videokameraansa olkapäällään ja tassutteli kahvilaan.

– ”Huhuu” hiljaisella äänellä. Ei kannattanut pelästyttää säikkyä naista yhtään enempää.

Hän huomasi puoliksi juodun mehupullon linjastolla ja arvasi olevansa lähellä. Olo oli kuin jänismetsällä. Piti päästä tarpeeksi lähelle huomaamatta. Ylermi pyöri hitaasti ympäri ja etsi katseellaan naista tai hänen jälkiään. Ja toden totta, heilurioven ikkunasta hän näki naisen liikkuvan keittiössä.

– ”Täällähän sinä olet!” Ylermi heilautti oven auki ja astui keittiöön.

Sitten kaikki tapahtui samaan aikaan. Asta säikähti, kirkaisi ja paiskasi kädessään olevan kauhan ja siinä olevan likomäärän pastan kohti Ylermiä, joka otti kauhaa väistääkseen askeleen vasemmalle, sai silti kauhan otsaansa, horjahti, tallasi märkään pastaan ja mätkähti pitkin pituuttaan keittiön lattialle lyöden takaraivonsa lattiaan. Kovaa. Asta ei ollut koskaan kuullut samanlaista ääntä.

Kumahduksen kaiku loittoni ja imeytyi aaltona seiniin. Äänettömyys oli rikkumaton. Mies makasi vaiti lattialaatoilla. Hiuksiin ja kulmakarvoihin oli kiertynyt pulleita fusilleja, jotka tihkuivat pastakyyneleitä poskille. Kamera sojotti miehen oikean olkapäähän vieressä yhtä lailla voimansa menettäneenä, katon harmaita akustiikkalevyjä kuvaten. Mitään selostettavaa ei nyt ollut, taukoamaton puhe ja maanittelu oli katkennut, vaikka suu pyöristyi avoimena kuin ympyrä.

Hellalla konkeloon jäänyt kattila kaatua rämähti ja sai Astan säpsähtämään. Se ammotti kyljellään ja sameat vesipisarot putoilivat yksi kerrallaan lattialle. Niistä syntyvä ääni mäiskähteli Astan päässä kuin kellonsoitto alkavaa migreeniä enteillen. Heilurioveen oli kiinnitetty iso keltainen tarra, jossa kokomusta ukon hahmo oli vauhdikkaasti kaatumassa selälleen jalkojen alla tirskuvaan pärskeeseen. Ei ollut Ylermi kunnioittanut tätäkään varoitusta uutista vaaniessaan.

Asta otti varovaisesti askeleita miehen suuntaan. Hän pelkäsi, että tämä nousisi täynnä tarmoa ja hyökkäisi mikrofoni aseenaan. Hän toivoi, että mies jo nousisi.

Mutta ei. Ylermi Sutinen oli kohdannut parempansa ja makasi silmät suljettuna.

– Ei jumalauta, Ylermi Sutinen, Asta kuiskasi suu kuin paperista taiteltuna.

– Ei helvetti. Kun et saanut uutista, niin päätit tehdä itse itsestäsi skuupin. Sitä voi sanoa jo sitoutumiseksi, Asta henkäisi.

– Ei kuule tehdään nyt vaan se haastattelu. Älä nyt viitsi, Asta koetti ravistaa miestä hereille.

Mutta Ylermi makasi tyynenä ja melkein kuin hymyillen fusillilätäkössä. Kalpea otsa sinersi kauhan jäljiltä. Asta tiesi, että hän ei enää elämänsä päivänä söisi fusilleja, tuskin muutakaan pastaa.

Tuhannet ajatukset sinkoilivat laatoilla päällystetyistä seinistä. Ne kimposivat takaisin ennen kuin Asta oli keksinyt keinon, jolla selvitä tilanteesta kuivin jaloin. Siis mistä piti tällaisenkin kielikuvan hiipiä mieleen juuri nyt. Latteus etsi toistaan ja takertui yhdentekevyyksien niljaiseksi klimpiksi. Niin oli aina ollut hänen elämässään.

Asta sipaisi puhelimensa hereille. Siinä oli vielä nimeksi virtaa jäljellä. Oikeassa ylänurkassa oleva paristonnyppykkä näytti viittä prosenttia. Vasemman ylänurkan tolpiasta pienin osoitti elonmerkkejä ja seuraava, vähän korkeampi pylväs vilkutti ujosti. Hätänumeroon saisi ainakin soitettua. Mutta hetkinen. Entä jos Ylermi olisi avun ulottumattomissa. Asta kimmastui itselleen. Miksi piti aina ajatella sievistellen. Siis entä, jos Ylermi olisi vainaja. Kuollut. Hengetön. Raato, suomeksi sanottuna. Silloin

ensihoitajien paikalle hätyyttäminen olisi turhaa ja suotta dramatisoisi lisää onnetonta tapahtumaa. Poliisit ja ruumisauto osasivat toimia vähäeleisemmin kuin ne punaisissaan pullistelevat sankarit, jotka tarkoituksellisesti nauttivat täysin siemauksin värisevän yleisön katseista.

Asta koetti muistella kaikkia niitä televisiosarjoja ja seikkailuelokuvia, joissa oli nähnyt, miten tarkistettiin, oliko henkitoreissaan makaava ihminen elossa. Pulssia hän ei ollut koskaan onnistunut mittaamaan edes omasta pulleasta ranteestaan, saati sitten pystyisi löytämään nytkettä tuon vinttikoiran jänteisestä kaulasta tai kädestä. Asta muisti, että ihmisen suun ja nenän yläpuolella kulkisi ilmavirta, jos vielä keuhkoissa joitain pihisisi. Aivan oikein. Niinhän hän oli kotona oppinut tarkistamaan, oliko lie-situuletin rasvasta tukkeessa. Asta raivasi käsivarrellaan keittiön tasolla lojuvia astioita, patoja ja pan-nuja syrjään. Ne kolisivat osuessaan toisiinsa ja pudotessaan lattialle. Kai saatana tässä luksustavara-talon ruokataivaassa käytettiin ihan tavallista talouspaperia, sellaista valkoista serlaa. Tai vaikka olisi valkaisematonta, kyllä sekin asiansa ajaisi.

Rulla oli siveästi kätkeytynä laatikkoon keittiötason alle. Asta repäisi palasen ja asetti sen Ylermin suuta ja nenää vasten. Jos mies ei imaisisi ilmaa niiden läpi, kaikki olisi peruuttamattomasti ohi, ja sil-loin Asta keräisi tavaransa ja suorisi tiehensä vähin äänin. Raadonkuljetuksessa hänestä ei olisi mitään apua. Parempi olisi muutenkin olla sekaantumatta asiaan. Joutuisi selittämään kädestä livennyttä pas-takauhaa, liukasta lattiaa, hissiä ja miehen viestinnällistä ahdistelua. Jo lapsena Asta oli oppinut, että selittämällä asiat eivät suoremmiksi muuttuneet. Päinvastoin.

Ei imaissut Ylermi Sutisen hengitys paperia ammottaviin huuliin. Ei ainakaan niin, että Asta olisi siitä mitään selvää saanut. Raato mikä raato. Asta peruutti kauemmaksi. Kauhean sotkun oli toimittaja kuollessaan aiheuttanut. Hellalla ja lattialla oli kattilallinen vettä ja pastaa, ja Astan hädässä pudotta-mia astioita oli siellä täällä. Hän poimi astiat ja vei ne tiskauspisteelle. Ei lattialla pyörineitä astioita voisi pesemättä käyttöön ottaa. Astianpesukone oli ehtinyt kuumentaa veden ja käynnistyspainike hohti vihreänä. Asta latoi korin täyteen, työnsi sen koneeseen, laski kannen ja käynnisti koneen. Tuttu hurina sai olon tuntumaan heti hiukan rauhallisemmalta. Siltä, että oli langat sentään omassa käsissä. Että jotenkin hallitsi tapahtumien virtaa.

Vesipisteeltä löytyi siivousträsy. Asta huuhteli sen ja alkoi kuivata vettä hellalta. Kunhan vain saisi paikat siistittyä, ei tilanne näyttäisi niin pahalta. Toimittajan raatoa hän tuuppi syrjemmälle saadak-seen lattiaa luututuksi.

Astan pyyhkiessä lattiaa alkoi oven takaa kuulua mekkalaa. Hissi kilahti taas kahdeksanteen ja sen ovet liukuivat auki. Tavaratalo oli heräämässä aamuun ja pian meno olisi kuin rautatieasemalla. Kohta temmattiin keittiön ovi auki ja Asta katsoi hölmistyneenä tulijaa. Hölmistynyt oli tulijakin. Emäntä oli kuvitellut olevansa ensimmäisenä paikalla.

– Huomenta, kakisteli Asta. Oli eilen se työhaastattelu. Olisi ollut... Piti olla... Tuota, minä olen Asta.

– Huomenta, huomenta. Emäntä tarttui Astan käteen karhealla otteella, esitteli itsensä ja huokaisi.

Niin, olinkin jo unohtanut koko haastattelun. Hyvä että olet paikalla, joudutaan heittämään vitriinistä

kaikki kylmäsäilytystä vaatineet roskiin ja keksimään pikapikaa uutta tarjottavaa. Kuule, jos selvittään tästä aamusta kunnialla, paikka on sinun.

– Ihanko totta? Siis...

– Kyllä vain. Sinä olit viimeinen haastateltava ja suoraan sanottuna olin laittanut kaiken toivoni sinuun. Ne muut olivat sellaisia irtoripsiä ympärilleen ripottelevia pikkutipusia. Halusivat tiskin taakse asiakasrajapintaan. Ei niiden rakennekynnet kestäisi päivääkään kunnon keittiötyötä. En minä tänne sellaista kaipaa. Mennäänpä siis tyhjentämään ensitöiksemme ne vitriinit ja pelastetaan mitä voidaan.

Emäntä kaappasi biojätesaavin mukaansa ja komusi se kädessään salin puolelle. Asta seurasi muuttaman askeleen perässä. Ohi mennessään hän pukkasi jalallaan toimittajan käsivartta syvemmälle kattilakaapin alle. Vinttikoiran olemuksesta oli hyötyä, Asta joutui myöntämään. Hänen omilla ympärysmitoillaan ei olisi ollut asiaa kattilakaapin alle.